

Valodu mācību joma

**Mācību un metodiskais līdzeklis
pirmsskolas mācību programmas īstenošanai**

Valodu mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai

Mācību un metodiskais līdzeklis ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts) ietvaros.

Mācību un metodisko līdzekli izstrādāja **Latvijas Universitāte**.

Mācību un metodiskā līdzekļa izstrādi Latvijas Universitātē vadīja **Ilze Briška**.

Mācību saturu

izstrādāja **Zane Baltgaile, Inese Eglīte** un **Gunta Siliņa-Jasjukeviča**;

ilustrēja **Ilze Briška** un **Inguna Irbe**;

izvērtēja ārējie eksperti: mācību satura recenzente **Ineta Kromane** un zinātniskā recenzente **Zenta Anspoka**.

Mācību un metodiskā līdzekļa sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Agrita Miesniece**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN **978-9934-540-16-5**

Saturs

IEVADS	6
1. SAZIŅA KONTEKSTĀ. SAZIŅA MĀCĪBU VALODĀ	7
1.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	7
1.2. Ieteicamais vārdu krājums	8
1.3. Mācību process	8
1.4. Mācību līdzekļi	9
1.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	10
1.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	11
1.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	12
2. SAZIŅA KONTEKSTĀ. ATBILDĒŠANA UN JAUTĀŠANA	14
2.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	14
2.2. Ieteicamais vārdu krājums	14
2.3. Mācību process	15
2.4. Mācību līdzekļi	15
2.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	17
2.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	17
2.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	18
3. SAZIŅA KONTEKSTĀ. SARUNA	20
3.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	20
3.2. Ieteicamais vārdu krājums	20
3.3. Mācību process	21
3.4. Mācību līdzekļi	21
3.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	25
3.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	26
3.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	28

4. TEKSTS UN TEKSTVEIDE	30
4.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	30
4.2. Ieteicamais vārdu krājums	30
4.3. Mācību process	31
4.4. Mācību līdzekļi	31
4.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	33
4.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	34
4.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	35
5. VALODAS STRUKTŪRA. SKAŅA	37
5.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	37
5.2. Ieteicamais vārdu krājums	37
5.3. Mācību process	38
5.4. Mācību līdzekļi	38
5.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	39
5.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	39
5.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	40
6. VALODAS STRUKTŪRA. SKAŅA UN BURTS	42
6.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	42
6.2. Ieteicamais vārdu krājums	42
6.3. Mācību process	42
6.4. Mācību līdzekļi	43
6.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms	43
6.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms	45
7. VALODAS STRUKTŪRA. LASĪŠANA	47
7.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	47
7.2. Ieteicamais vārdu krājums	47
7.3. Mācību process	47
7.4. Mācību līdzekļi	48
7.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms	50

7.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms	51
7.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms	52
8. VALODAS STRUKTŪRA. RAKSTĪŠANA	55
8.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	55
8.2. Ieteicamais vārdu krājums	55
8.3. Mācību process	56
8.4. Mācību līdzekļi	56
8.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms	57
8.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms	58
9. VALODAS STRUKTŪRA. SKAŅA UN VĀRDS	60
9.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	60
9.2. Ieteicamais vārdu krājums	60
9.3. Mācību process	60
9.4. Mācību līdzekļi	61
9.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms	62
9.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms	64
10. VALODAS STRUKTŪRA. LASĪŠANA LATVIEŠU VALODĀ	66
10.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi	66
10.2. Ieteicamais vārdu krājums	66
10.3. Mācību process	66
10.4. Mācību līdzekļi	67
10.5. Pirmsskolas izglītības 3. posms	67

IEVADS

Mācību un metodiskais līdzeklis ir veidots, lai palīdzētu pirmsskolas skolotājam plānot un organizēt mācību procesu, kas virzīts uz plānoto bērnam sasniedzamo rezultātu apguvi valodu mācību jomā. Katrs skolotājs to var izmantot pēc saviem ieskatiem.

Mācību un metodisko līdzekli veido 10 temati. Katra temata izklāstu veido šādas sadaļas.

1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sadaļas tabulā ietverti tematā apgūstamie bērnam sasniedzamie rezultāti pirmsskolas izglītības 1., 2., un 3. posmā. Katrā posmā ir iekļauts bērna snieguma apraksts, kas parāda pakāpenisku bērna izaugsmi attiecībā pret sasniedzamo rezultātu 4 līmeņos: sācis apgūt, turpina apgūt, apguvis, apguvis padziļināti. Tie apraksta bērna izaugsmi no spontānas, intuitīvas darbības uz apzinātu, no vienkāršas darbības uz sarežģītāku, no individuālas darbības pieaugušā vadībā uz patstāvīgu darbību individuāli un sadarbībā ar citiem.

2. Ieteicamais vārdu krājums

Sadaļā trīs kategorijās sagrupēti vārdi, kas aptver tematā apgūstamos nozīmīgākos jēdzienus, darbības, satura nozīmīgumu. Tie ir gan mācību jomas jēdzieni, gan arī piemēroti sadzīvē lietojami vārdi, kuri palīdz nosaukt un aprakstīt priekšmetus, dzīvas būtnes, darbības, īpašības un parādības, paplašinot bērna vārdu krājumu.

Sadaļā *Jēdzieni* sagrupēti vārdi, kuri nosauc, paplašina un apliecina bērna zināšanas attiecīgajā tematā. Ja tie netiek lietoti, darbības, notikumi un sakarības netiek apjēgtas.

Vārdi sadaļā *Darbības* nosauc darbības, kuras veic, apgūstot tematu. Darbību nosaukšana palīdz bērnam apzinātāk apgūt prasmes un paplašina vārdu krājumu.

Sadaļā *Nozīmīgums* piedāvātie valodas līdzekļi atklāj temata nozīmību bērna personīgās jēgas, sabiedrības un kultūras kontekstā. Šie vārdi bērnam (un skolotājam) palīdzēs pateikt, kāda jēga ir darīt un mācīties to, ko es daru un mācos.

3. Mācību process

Sadaļā ir iekļautas bērna darbības, kas palīdz apgūt plānoto sasniedzamo rezultātu katrā pirmsskolas izglītības posmā, un skolotāja darbības, kas nepieciešamas, lai ierosinātu un atbalstītu bērna darbību. Darbības atklāj bērna aktīvu piedalīšanos mācību procesā, gan nodarbinot bērna ķermeni un sīko motoriku, gan rosinot izziņas, jaunrades un saziņas procesus, darbības plānošanu un vadību, iesaistot katru bērnu atbilstoši viņa spējām un dodot iespēju gūt pieredzi. Bez darbības nav iespējama bērna prasmju, t.sk. caurviju prasmju, pilnveide.

4. Mācību līdzekļi

Sadaļā nosaukti plānotā bērnam sasniedzamā rezultāta apguvei piemēroti mācību līdzekļi, mācību vide un papildu informācijas avotu piemēri. Sarakstam ir ieteikuma raksturs.

5., 6., 7. Pirmsskolas izglītības posmi. Idejas bērna darbībai. Integrēta mācību procesa piemērs

Šajā sadaļā katram pirmsskolas izglītības posmam ir piedāvātas papildu idejas plānotā bērnam sasniedzamā rezultāta apguvei un viens rotaļdarbības piemērs. Rotaļdarbības piemērs veidots, lai atklātu, ka integrācija un caurviju prasmes ir klātesošas katrā ar dzīvi saistītā, dziļi un organiski uztvertā un vadītā situācijā. Katrai bērna un skolotāja darbībai pretī ir fiksēta caurviju prasme, bez kuras plānotā darbība nevar būt kvalitatīva.

1. SAZIŅA KONTEKSTĀ. SAZIŅA MĀCĪBU VALODĀ

1.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Skaidro, kāpēc cilvēki sazinoties lieto valodu. Jautā par neskaidro un atbild uz konkrētu jautājumu. Piedalās sarunā, nepārtrauc runātāju. Runā lieto dažādas runas intonācijas.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Vēršas pie citiem, lai izteiktu savu vajadzību; ieklausās cita teiktajā.	Ar darbību vēršas pie citiem, lai izteiktu savu vajadzību; ar mīmiku un žestiem reaģē uz cita teikto.	Saprot, ka ar vārdiem precīzāk var paust savas domas, vajadzības; atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem; vārdiski vai ar darbību vēršas pie citiem, lai izteiktu savu vajadzību; vārdos vai neverbāli pauž emocijas.	Dažādās saziņas situācijās mērķtiecīgi lieto atbilstošus vārdus; vēršas pie citiem, lai vārdiski izteiktu savu vajadzību vai vēlmi, atsaucas (vai reaģē) uz cita teikto; īsi atbild uz vienkāršu jautājumu; vārdos vai neverbāli pauž emocijas un attieksmi.
2.	Izsaka savu domu, pievērš uzmanību cita teiktajam; uzdod jautājumu, īsi atbild uz jautājumu; vārdos vai neverbāli pauž emocijas un attieksmi.	levēro, ka sazināties var dažādi; izsaka savu domu, emocijas un attieksmi, uzklaua citu; uzdod jautājumu un atbild uz jautājumu; pievērš uzmanību runas intonācijai.	Stāsta, ka cilvēki var sazināties dažādi; atbild uz jautājumu un uzdod vienkāršus, īsus jautājumus, saistītus ar ikdienu; uzklaua citus, iesaistās sarunā; saklaua un mācās atšķirt runas intonācijas, kuras pauž emocijas.	Stāsta, ka cilvēki sazinās ar vārdiem, kustībām, mīmiku; iesaistās sarunā; izsaka savas domas, emocijas un attieksmi; uzklaua cita teikto, pievērš uzmanību teiktā saturam un runas intonācijai; uzdod jautājumu un atbild uz jautājumu.
3.	Stāsta, ka cilvēki sazinās ar vārdiem, kustībām, mīmiku, zīmēm; iesaistās sarunā, izsaka savas un uzklaua cita domas; uzdod jautājumu, atbild uz jautājumu; pauž emocijas un attieksmi.	Raksturo dažādus saziņas veidus; iesaistās sarunā dažādās situācijās, izsaka savas un uzklaua cita domas; uzdod jautājumu, atbild uz jautājumu, ar mīmiku un runas intonāciju pauž emocijas un attieksmi.	Skaidro, kāpēc cilvēki sazinoties lieto valodu; jautā par neskaidro un atbild uz konkrētu jautājumu; piedalās sarunā, nepārtrauc runātāju; lieto runas intonācijas, paužot emocijas atbilstoši saziņas situācijai.	Skaidro, kāpēc cilvēki sazinoties lieto vārdus, mīmiku, žestus, zīmes; izvēlas situācijai atbilstošu saziņas veidu; sarunā izsaka savas domas, vēlmes, pamato viedokli, uzklaua cita teikto, uzdod saturu precizējošus jautājumus; ar vārdiem, runas intonāciju vai zīmi pauž emocijas un attieksmi.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

1.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: jautājums, atbilde, vēlme, vajadzība, uzslava, saruna, attieksme, balss, runa (skaļa, klusa, priecīga, bēdīga u. c.).

Darbības: klausīties, jautāt, atbildēt, pamatot, pievērsties, uzrunāt, aicināt, smaidīt, norādīt, sarunāties, sacīt, lūgt, izsaukties, atkārtot, saskatīties, pagaidīt, noklausīties līdz galam, noskaidrot u. c.

Nozīmīgums: sapratne, sazināšanās, skaidrība, uzmanība, atsaucība u. c.

1.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās skolotāja un citu bērnu teiktajā, nepārtrauc runātāju.	Runā skaidri un saprotami. Sarunājas ar bērnu, jautā, atbild, stāsta, aicina, izsaka attieksmi. Ievēro bērna psiholoģisko gatavību runas darbībai.
Pēc savas iniciatīvas vai cita ierosinājuma iesaistās sarunā dažādās saziņas situācijās, piemēram, uzrunā citus, stāsta par savu pieredzi, izsaka savu vajadzību, domas, mācās tās pamatot. Ar intonāciju izsaka savu attieksmi. Raksturo situācijai piemērotu saziņu (jautājums, lūgums, stāstījums, izsaukiens u. c.). Ieklausās, ko saka citi, nepārtrauc runātāju. Atkārto cita teikto, jautā par neskaidro, sagaida atbildi uz savu jautājumu.	Aicina bērnu izteikt savas domas, vēlmes, vajadzības, attieksmi, jautāt par neskaidro. Sagaida atbildi, uzklausa, iedrošina. Atvēl sarunai pietiekami daudz laika, nesteidzina, nerunā bērna vietā. Pieņem bērna viedokli, rosina to pamatot, jautā: <i>Kāpēc? Kā tu domā? Kā tu rīkotos?</i> Komentē saziņas situāciju vai pārjautā, precizē izteiktā nozīmi. Rosina bērnu ievērot saziņas kultūru – uz klausīt cita teikto līdz galam, sagaidīt savu kārtu, nepārtraukt runātāju, jautāt par neskaidro, saprotami izteikt domu.
Vēro un praktiski izmēģina dažādus verbālos un neverbālos sazināšanās veidus, piemēram, izmanto acu kontaktu, žestus, mīmiku, intonāciju, pieskārienu, rakstisku zīmīti. Klausās dažādās intonācijās runātu tekstu, dzirdēto attēlo ar balsi, mīmiku, žestiem. Spriež, kādas emocijas izsaka intonācija.	Rada dabisku saziņas situāciju (vide, apstākļi), kurā bērnam verbāli un neverbāli nepieciešams sazināties ar citiem, rosina kopīgi spēlēt spēles, rotaļāties, stāstīt stāstus, veikt kopīgu darbu. Rosina pastāstīt, kā cilvēki sazinās, pievērš uzmanību intonācijai, piemēram, jautā: <i>Ko tikko teica Pēteris? Kāpēc viņš tā teica? Kā tu domā, kā jūtas Pēteris? Kas par to liecina?</i> Rosina eksperimentēt ar dažādām intonācijām.
Stāsta par savu sazināšanās pieredzi. Stāsta, kā cilvēki var sazināties ar vārdiem, kustībām, mīmiku, intonāciju. Spriež, kāpēc cilvēki sazinoties lieto valodu.	Jautā par bērna sazināšanās pieredzi. Rosina bērnu domāt, kā valoda atšķiras no citiem saziņas veidiem.

1.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Tāfele vai liela lapa, kur uzrakstīt un apkopot bērnu idejas.

Mācību tehniskie līdzekļi

Audioaparātūra, projektors.

Skaņu ieraksti

Vairāku cilvēku (pazīstamu un nepazīstamu vīriešu, sieviešu, bērnu), dažādās intonācijās izrunātas frāzes, kas pauž dažādas emocijas (dusmas, prieku, skumjas, riebumu, bailes, nogurumu, interesi, mieru, izbrīnu u. c.), piemēram:

Mums katru dienu launagā ir pankūkas.

Šajā grāmatā bija melnbalti zīmējumi.

Noliec krūzi!

Aizveriet durvis!

Palaid mani apsēsties!

Ārā līst lietus.

Labrīt!

Paldies!

Papildu informācijas avotu piemēri

1. atbalstsizcilibai.lv. Vienaudzī mācīšanās lasītprasmes veicināšanai pirmsskolā. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/lasit-uzdevumi/pirmsskolu/>
2. maciunmacies.lv. Valodiņa. 10 piedzīvojumi valodas pasaulē. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/spele_3/aiziet.html

1.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skolotājs ikdienas situācijās aicina bērnu iesaistīties sarunā.

Kas ir maisiņā?

Auduma maisiņā ir ievietotas dažas rotaļlietas. Bērns ieliek maisiņā roku un neredzot satver vienu rotaļlietu. Neizņemot to no maisiņa, bērnam ir jānosaka, ko viņš ir satvēris. Pēc tam, lai pārbaudītu, vai minējums ir pareizs, rotaļlietu izņem no maisiņa. Spēles turpinājumā aicina citu bērnu satvert un noteikt rotaļlietu. Vēlāk šo spēli bērni var spēlēt divatā.

Ko tu sadzirdēji?

Bērni apguļas, atslābinās un divas minūtes klusē. Pēc tam katrs bērns pastāsta, ko viņš ir sadzirdējis klusumā.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. GATAVOSIM CIENASTU!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Dodas pastaigā. Iesaistās dabiskā saziņas situācijā. Ieklausās skolotāja teiktajā, skatās, jautā, nosauc redzēto.	Organizē āra pastaigu. Pievērs bērnu uzmanību dabas parādībām, dabas objektiem, priekšmetiem, dzīvajām būtnēm rotaļu laukuma tuvākajā apkārtnē, nosauc tās, stāsta par tām.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērigums, pacietība.
Izvēlas trauciņus. Pamato savu izvēli. Lieto pieklājības frāzes. Atbild uz jautājumu. Atkārto vai nosauc trauciņa krāsu.	Piedāvā spēlēties smilškastē ar dažāda lieluma trauciņiem. Jautā: <i>Kuru trauciņu tu izvēlēies?</i> <i>Kāpēc? Kādā krāsā ir šis trauciņš? Kuras krāsas trauciņi tev patīk vislabāk?</i>	Jaunrade un uzņēmējspēja Patstāvīga izvēle, iesaistīšanās spēlē.
Stāsta par savu ieceri. Spēlējas kopā ar citiem bērniem un skolotāju. Uzdod sevi interesējošus jautājumus, vērsoties pie citiem bērniem un skolotāja. Stāsta, ko ir pagatavojis. Priecājas par paveikto.	Aicina bērnu pagatavot cienastu lācītīm vai citai rotaļlietai. Jautā: <i>Ko tu šajos trauciņos gatavosi lācītīm? Kā tu domā, ko gatavos Jānis?</i> Izrāda cieņu pret runātāju, ieklausās bērnam, mudina bērnu saziņā ievērot pieklājības normas. Demonstrē dažādus paņēmienus darbā ar smiltīm un trauciņiem, komentē savu darbību. Atbild uz bērna jautājumiem. Aicina bērnu pastāstīt par paveikto.	Pašvadīta mācīšanās Paškontrolē un griba – spēja kontrolēt savu ķermeni un prātu. Sadarbība Darbošanās kopā ar grupas biedriem un skolotāju; cieņpilna attieksme pret citiem – ieklausīšanās. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Sava stāsta izveide, loģiska izklāstīšana.

1.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Ko jūt nezināmais runātājs?

Skolotājs atskaņo audioierakstu, kurā cilvēks izrunā kādu frāzi, paužot dažādas emocijas.

Bērns klausās ierakstu, atpazīst emocijas un darba lapā ielīmē (vai zīmē) emociju simbolus. Darba lapa ir sagatavota tā, lai var skaidri uztvert, kur ir paredzēta vieta pirmajam simbolam, kur – nākamajiem.

Bērns saviem vārdiem raksturo uztvertās emocijas un iztēlojas to iemeslu.

Variants. Bērni pa vienam vai kopā izrunā kādu frāzi intonācijā, kas līdzīga dzirdētajai.

Fantazēšana

Rosina bērnu telpā atrast kādu traipu vai nenoteiktas formas plankumu, piemēram, ēnu no lampas, zīmējumu uz sienas vai grīdas seguma. Kopā ar bērnu apspriež, kam šis plankums līdzinās, izdomā tam vārdu, apraksta tā raksturu vai sacer plankuma rašanās vēsturi.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ES GRIBU TEV PASTĀSTĪT...

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Bērni nelielās grupās (3–5 bērni) sēž uz grīdas vai uz krēslīņiem ap galdu. Pa vienam stāsta par piedzīvoto.	Skolotājs aicina bērnu pastāstīt par piedzīvoto, piemēram, brīvdienās.	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Savas pieredzes strukturēšana.
Kopīgi vienojas par stāstītāju secību un citiem noteikumiem, lai savus piedzīvojumus varētu pastāstīt visi. Klausās skolotāja un citu bērnu stāstījumus. Iesaistās sarunā ar citiem par dzirdēto, reaģē uz dzirdēto ar žestiem un mīmiku, uzdod precizējošus jautājumus, atbild uz jautājumiem, brīnās, priecājas, smejas, jūt līdzīgu u. tml. Aplūko skolotāja sagatavotos jautājumus, imitē lasīšanu kopā ar skolotāju.	Aicina vienoties par sarunas noteikumiem. Piedāvā bērniem pašiem izvēlēties stāstītāju secību. Iejūtīgi reaģē, ja kāds bērns izvēlas šajā reizē nestāstīt. Stāsta savu brīvdienu stāstu. Atbild uz bērna jautājumiem. Dod vārdu pirmajam stāstniekam. Nesteidzina bērnu un, ja nepieciešams, jautā: <i>Ko tu gribētu citiem pastāstīt par savām brīvdienām? Kur tu biji? Ar ko kopā tu biji brīvdienās? Ko tu darīji? Kā tu juties? Kāpēc tavas brīvdienas bija vērtīgas?</i> Priekšstata radīšanai par rakstītu tekstu, demonstrē jautājumus rakstveidā uz papīra sloksnēm.	<i>Pilsoniskā līdzdalība</i> Noteikumu apspriešana. <i>Pašvadīta mācīšanās</i> Koncentrēšanās, vērīgums, uzmanīga ieklausīšanās citos. <i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i> Uzdrīkstēšanās piecelties un runāt grupas biedru priekšā. <i>Sadarbība</i> Darbošanās kopā ar grupas biedriem, skolotāju; cieņpilna attieksme pret citiem – ieklausīšanās. <i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i> Sava stāsta izveide, loģiska izklāstīšana.
Izsaka savas domas par paveikto.	Kad visi pastāstījuši, rosina refleksiju un jautā: <i>Vai tev izdevās pastāstīt citiem par saviem piedzīvojumiem? Kas bija viegli? Kas bija grūti?</i>	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Mācību procesa apzināšanās.

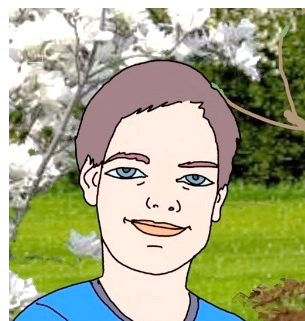
1.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Ikdienas sarunās ar bērnu skolotājs precizē, kāds ir sarunas mērķis: lūguma, aicinājuma, vajadzības, pateicības, negatīvu emociju izteikšana, jokošanās, draudzēšanās, brīdināšana u. c. Ja nepieciešams, piedāvā atslēgvārdus un frāzes, kuras palīdz izteikt izjūtas.

Spēle “Kas notika?”

Bērni izlozē pa vienam emociju attēlam (kartona kartītes) un teikumam (ko varētu teikt izlozētais tēls). Saliek abas kartītes kopā un patstāvīgi vai ar skolotāja palīdzību izlasa teikumu. Pēc tam mēģina to nolasīt atbilstoši izlozētajai emocijai (sk. att.). Kopā ar skolotāju pārrunā, kāda situācija varētu būt izraisījusi attēlotās emocijas.

Spīd saule.

Man
negaršo!

Atnāc,
lūdzu!

Labrīt!

Kartīšu piemēri spēlei “Kas notika?”. (I. Irbes zīmējumi)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. RUNĀSIM UN RISINĀSIM TO KOPĀ!

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Bērns atsaucas skolotāja ierosinājumam vai pats pamana problēmsituāciju un vēršas pie skolotāja.	Skolotājs izmanto dabiski radušos problēmsituāciju grupas vidē vai atsaucas bērna ierosinājumam atrisināt kādu viņam svarīgu problēmsituāciju.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Reaģēšana uz problēmsituācijām sociokultūras vidē.
Iekārtojas sarunai. Izvirza vai atceras noteikumus, pārrunā to ievērošanu sarunas laikā.	Aicina bērnus iekārtoties sarunai. Nosauc vai mudina bērnus noteikt sarunas mērķi – problēmu, kurai būtu nepieciešams rast risinājumu. Aicina bērnus izvirzīt un ievērot noteikumus, saskaņā ar kuriem tiek organizēta saruna. Piemēri. 1. Ja vēlos runāt, paceļu roku. 2. Runāju par tematu. 3. Piedāvāju ideju un pamatoju to.	Pašvadīta mācīšanās Pašvadība, koncentrēšanās, diskutēšanas prasmes attīstīšana.
Domā, spriež, izsaka viedokli, piedāvā idejas, uzklaua citus, vienojas par risinājumu. Sarunā ievēro noteikumus, par kuriem iepriekš ir vienojušies.	Skolotājs vada sarunu, ar savu paraugu demonstrē saziņas kultūrai atbilstošu uzvedību. Ievēro noteikumus un mudina bērnus tos ievērot, ja sarunas gaitā tas piemirsies. Seko līdzi tam, lai izteiktos visi bērni, arī tie, kuri ir kautrīgāki. Jautā: <i>Kā noteikumi palīdzēja sarunāties un pieņemt lēmumu? Kuru noteikumu ievērot bija viegli? Kuru – grūti?</i>	Pilsoniskā līdzdalība Noteikumu ievērošana. Sadarbība Darbošanās kopā ar skolotāju un grupas biedriem; cieņpilna attieksme – ieklausīšanās; citu piedāvāta risinājuma pieņemšana.
Balstoties uz pašu sniegtajiem situācijas iespējamiem risinājumiem, vienojas par turpmāko rīcību.	Palīdz bērniem apkopot idejas – problēmsituācijas iespējamus risinājuma veidus, vienojas ar bērniem par turpmāko rīcību. Izsaka atzinību bērnu pašu izdomātajiem risinājumiem. Palīdz bērniem tos īstenot. Ja ideja praksē nerealizējas, mudina kopīgi izanalizēt, kas un kāpēc nenotika kā plānots, un ko ir nepieciešams mainīt.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Risinājuma piedāvāšana un izvērtēšana.

2. SAZIŅA KONTEKSTĀ. ATBILDĒŠANA UN JAUTĀŠANA

2.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts (valsts valodā mazākumtautību izglītības programmās): *Latviešu valodā atbild uz jautājumiem par redzēto un dzirdēto; jautā, lai iegūtu informāciju.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Pievērš uzmanību vārdos izteiktam norādījumam.	Pievērš uzmanību vārdos izteiktam norādījumam vai jautājumam.	Klausās latviešu valodas vārdu skanējumā un reaģē uz atsevišķiem izteikumiem.	Ar mīmiku, žestiem un kustībām reaģē uz vārdos izteiktu norādījumu vai jautājumu.
2.	Ar mīmiku, žestiem un kustībām reaģē uz vārdos izteiktu norādījumu vai jautājumu.	Rīkojas atbilstoši vārdos izteiktam norādījumam vai uzdotajam jautājumam.	Atbild uz vienkāršiem jautājumiem par zināmiem priekšmetiem, dzīvām būtnēm un darbībām.	Atbild uz jautājumiem latviešu valodā, norādot nosaukto priekšmetu vai demonstrējot kustības.
3.	Atbild uz jautājumiem latviešu valodā, norādot nosaukto priekšmetu vai demonstrējot kustības.	Atbild uz jautājumiem, kuros ietverta iespējamā atbilde, uzdod atsevišķus jautājumus.	Atbild uz jautājumiem par redzēto un dzirdēto; jautā, lai iegūtu informāciju.	Patstāvīgi atbild uz jautājumiem par redzēto un dzirdēto; jautā, lai iegūtu un precizētu informāciju.

2.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: vārds, teikums, stāsts, jautājums, atbilde, valoda, saruna, runātājs, klausītājs u. c.

Darbības: atbildēt, atsaukties, jautāt, klausīties, runāt, lasīt, rakstīt, domāt.

Nozīmīgums: sapratne.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

2.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās, uztver, vēro, reaģē uz skolotāja stāstījumu.	Rada apstākļus, kuros noteikts ritms un ieradumi veicina bērna uzticēšanos gan videi, gan skolotājam.
Atdarina skolotāja runu, kopā ar skolotāju runā tautasdziesmas, īsus dzejoļus, skaitāmpantus, iesaistās pirkstiņspēlēs un piedāvātajos uzdevumos. Reaģē ar kustībām, atkārto sasveicināšanās un citas pieklājības frāzes, kā arī biežāk dzirdētus vārdus un īsus izteicienus piemērotā situācijā. Klausās īsus stāstus, pasakas.	Runā pareizi un skaidri: • izmanto īsus teikumus un vienkāršas gramatiskās formas, vairākas reizes atkārto teikto; • lai noturētu bērna uzmanību, izvēlas atbilstošu intonāciju, žestus un mīmiku; • uzsver atslēgvārdus; • runā par bērnam tuviem tematiem. Izvēlas pirkstiņspēles, skaitāmpantus, tautasdziesmas u. c. tekstus atbilstoši bērna interesēm un situācijai. Papildina teksta lasījumu ar skanošiem žestiem un mūzikas instrumentu spēli. Piedāvā rotaļas, spēles un uzdevumus. Nodrošina iespēju visiem bērniem iesaistīties sarunā un rotaļā.
Ikdienas saziņā atsaucas aicinājumam, norādījumam, lūgumam u. c. Izrāda vēlmi atbildēt uz jautājumiem un rīkoties atbilstoši nosacījumiem. Nosauk ikdienā lietojamus priekšmetus un darbības, īsi raksturo sevi. Atbild uz vienkāršiem jautājumiem par sevi un darbībām, kuras veic. Iesaistās saziņā.	Komentē visu, kas notiek apkārt – stāsta par notikumiem, skaidro savas un citu cilvēku darbības brīdī, kad tās norisinās. Piedāvā spēles un rotaļas, kurās jāatbild uz jautājumiem par savu izskatu, ģimeni, vecumu, aizraušanos, mājām un ikdienā veiktajām darbībām. Diferencē uzdevumus, ja nepieciešams. Ja bērnam grūti atbildēt, uzdod jautājumu, kurā ietverta iespējamā atbilde. Uzslavē bērnu, konkrēti nosaucot sasniegto.

2.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

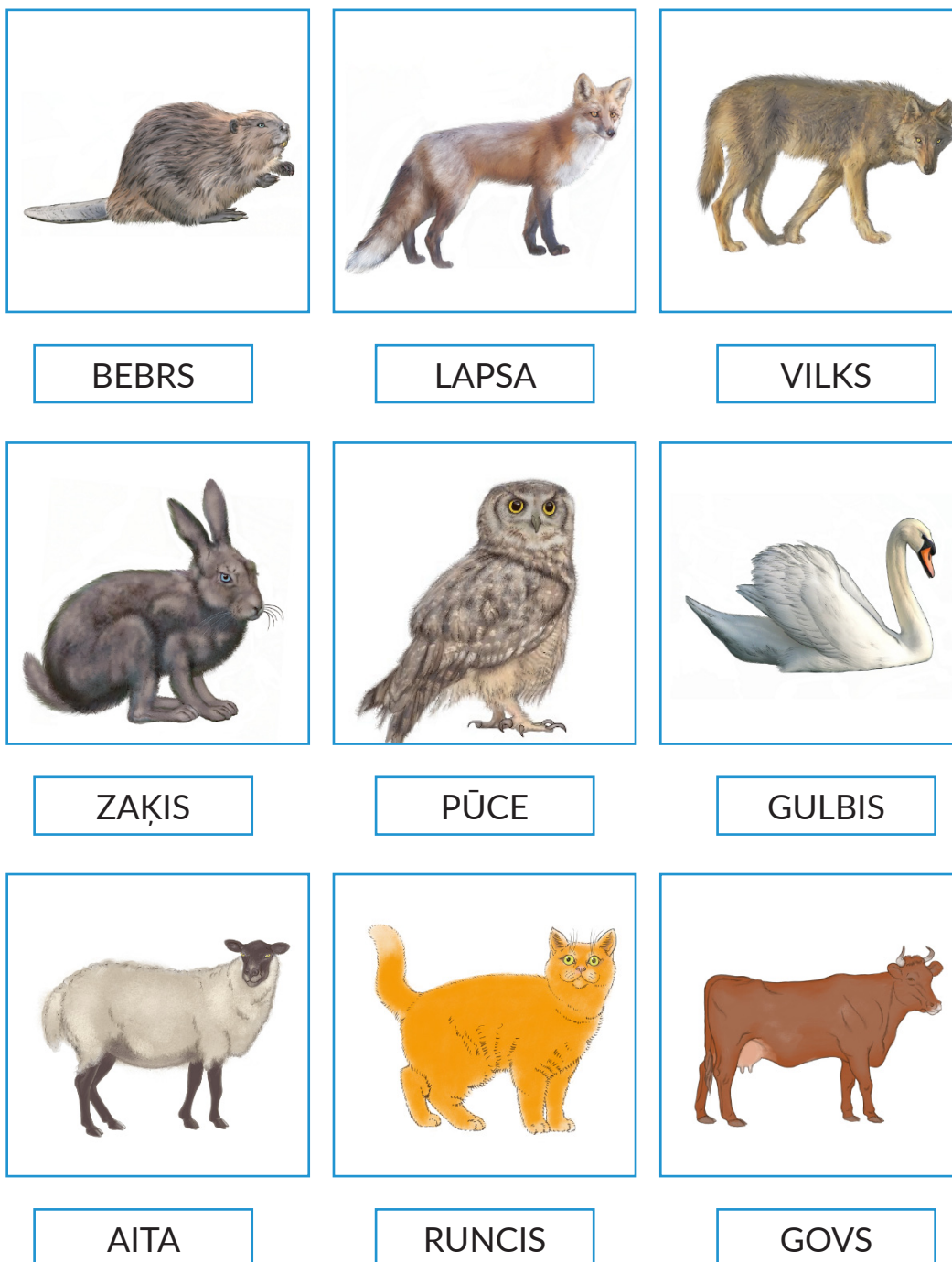
Dažādu žanru un stilu teksti grāmatās un audioierakstos (tautasdziesmas, skaitāmpanti, īsi dzejoļi, dziesmas, pasakas u. c.), sadzīves priekšmeti, dabas objekti, rotaļlietas, dabas materiāli, roku lelles, pirkstiņlelles, skaņu rīki, mūzikas instrumenti u. c.

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, dators ar interneta pieslēgumu.

Attēli

Attēlu kartītes par dažādām tēmām.

1.–9. attēls. Dzīvnieku attēlu kartīšu piemēri. (I. Irbes zīmējumi)

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Ideju Forums. Lapsa un runcis [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: http://www.pasakas.net/pasakas/latviesu-pasakas/latviesu_tautas_pasakas/l/lapsa-un-runcis/
2. maciunmacies.lv. Spēles. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <http://maciunmacies.valoda.lv/speles>
3. maciunmacies.lv. Valodiņa. 10 piedzīvojumi valodas pasaulē. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/spele_3/aiziet.html
4. Šteinberga, L. Latviešu tautas pasaka "Zvēri un abru taisītājs" (3x3 Saiets, Lielbritānija) [tiešsaiste]. 2016, 11. aug. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_TQhdd6IMrc (Bērnu veidota animācijas filma.)

2.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Skolotājs komentē ikdienas norises, nosauc savas un bērna darbības, nosauc priekšmetus un norāda uz tiem. Aicina bērnu parādīt nosaukto priekšmetu un atkārtot tā nosaukumu.

Rosina bērnu atkārtot dažādu dzīvnieku balsis (spēlējoties ar rotaļlietām, vērojot attēlus, klausoties dzejoļi, dziesmu vai pasaku). Jautā: *Kā saka kaķis, aita, pūce?* Demonstrē dzīvnieka “valodu”, aicina bērnu atkārtot, kā saka dzīvnieks, un nosaukt dzīvnieku.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KĀ RUNĀ DZĪVNIEKI?

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Klausās pasaku. Iesaistās spēlē – atkārtot skolotāja kustības un mīmiku, raksturojot pasakas sižetu un tēlus.	Skolotājs stāsta pasaku. Ar mīmiku, kustībām un balss intonāciju ilustrē pasakas personāžu raksturu un rīcību. <i>Variants.</i> Dramatizē pasaku ar rotaļlietām vai pirkstu lellēm.	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Klausīšanās, koncentrēšanās, vērīgums, jaunu vārdu apguve.
Atkārtoti klausās pasaku un patstāvīgi veic kustības vai rada skaņu efektus atbilstoši pasakas sižetam.	Lasa pasaku atkārtoti vairākas dienas vienā un tajā pašā laikā, piemēram, pirms diendusas vai pēc pastaigas.	<i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i> Iejušanās un kustību improvizācija.
Atdarina atbilstošā dzīvnieka balsi. Ja iespējams, nosauc dzīvnieku dzimtajā valodā un latviešu valodā.	Jautā: <i>Kā kaķis murrā? Kā suns rej? Kā zirgs zviedz? Kā sauc šo dzīvnieku?</i>	<i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i> Atpazīšana, salīdzināšana, sakarību ievērošana.

2.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Spēle “Meža dzīvnieki”

Skolotājs lasa īsus izteikumus, latviešu tautas parunas, mīklas, tautasdziesmas vai pasaku fragmentus.

Daži piemēri.

- Runcis piegāja pie lapsas, paklanījās tai līdz zemei un teica: *Labdien, lapsas kundze! Kā klājas?* (Latviešu tautas pasaka “Lapsa un runcis”)
- Bebram ir lieli zobi un aste.
- Diena neredz, nakts redz. Kas tas ir? (Pūce)
- Latviešu tautasdziesmas.

Zinu, zinu, bet neteikšu,
Kur baltais zaķīt's gul:
Aiz upītes kalniņā
Sīkā kārķlu krūmiņā.

Kas gulbīti baltu dara,
Ja ne jūras ūdentiņš;
Kas bērniņu labam māca,
Ja ne tēvs, māmuliņa.

Adiet, meitas, ko adiet,
Vilkam zeķes noadiet!
Vilkam kājas nosalušas,
Purvus, mežus bradājot.

Brēc aitiņa, mauj gotiņa,
Dzirdēj mani runājot:
Es bij ziemu barotāja,
Es vasaru ganītāja.

Bērns klausās, atpazīst dzīvnieka nosaukumu un parāda tekstā minētā dzīvnieka attēlu (sk. 1.–9. att.).

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE “MEŽA DZĪVNIEKI”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Kopīgi vienojas, kādā secībā un cik ilgi katrs bērns runās; vai tikai nosauks dzīvnieku, vai arī pastāstīs par to; kādā valodā stāstīs – latviešu vai mācību valodā.	Ierosina spēli un pieejamā vietā izkārt meža dzīvnieku attēlus. Aicina vienoties par spēles noteikumiem.	Pilsoniskā līdzdalība Vienošanās par noteikumiem.
Pārdomā savu pieredzi. Mācību valodā nosauc un raksturo pazīstamos dzīvniekus. Iesaistās spēlē. Klausās parunas, mīklas un tautasdziesmas. Ievēro nesaprotamos vārdus, jautā par tiem. Sameklē aprakstītā dzīvnieka attēlu, parāda to citiem un pasaka dzīvnieka nosaukumu latviešu valodā.	Jautā: <i>Kurus meža dzīvniekus tu zini? Kā tos var pazīt? Kā tos sauc latviski?</i> Aicina parādīt zināmos meža dzīvniekus. Lasa vai runā latviešu tautas parunas, mīklas, tautasdziesmas. Aicina bērnu saklausīt dzīvnieka nosaukumu. Pārrunā neskaidro vārdu nozīmi. Jautā: <i>Par kuru meža dzīvnieku ir stāstīts?</i> Dod pietiekami daudz laika domāšanai. Komentē bērna darbību. Iedrošina, uzslavē.	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes refleksija. Pašvadīta mācīšanās Klausīšanās, koncentrēšanās, vērīgums, jaunu vārdu apguve. Sadarbība Uzstāšanās un klausīšanās.
Nosauc dzīvniekus, kurus pazīst. Mācās norunāt tekstu. <i>Variants.</i> Izdomā savu mīklu par kādu dzīvnieku.	Jautā: <i>Kuru dzīvnieku tu proti nosaukt latviešu valodā? Kura dzīvnieka nosaukums tev vēl jāiemācās?</i> Apstiprina bērna atbildes.	Pašvadīta mācīšanās Savas mācību pieredzes izvērtēšana.

2.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Jautājumi un atbildes

Nelielā bērnu grupā notiek saruna. Katrs bērns izvēlas vienu rotallietu. Skolotājs aicina par to pastāstīt, uzdodot jautājumus: *Kas tas ir? Kā to sauc? Kāds tas ir? Ko ar to var darīt? Ko ar to nevajag darīt?* U. tml. Bērni pēc kārtas atbild uz jautājumu, lietojot frāzes, piemēram, *tas ir..., to sauc..., ar to var..., to var..., to nevajag...* Skolotājs uzklausa un, ja nepieciešams, precizē bērna sacīto. Skolotājs aicina kādu no bērniem uzdot jautājumus – viens bērns jautā, pārējie pa vienam atbild.

Variants. Skolotājs uzdod jautājumus dažādās situācijās.

- Jautājumu piemēri par sižetisku attēlu: *Kas tie ir? Ko tie dara? Kas tur notiek? Kur tas notiek?*
- Jautājumu piemēri par darbību: *Ko tu dari? Ko tu dariši? Ko tu vēlies darīt? Kāpēc to dara?*
- Jautājumu piemēri par mācīšanos: *Ko tu zini? Ko tu gribi uzzināt? Ko tu proti? Kas tev labi izdevās? Ko tu iemācījies?*

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. LATVIEŠU TAUTAS PASAKAS “ZVĒRI UN ABRU TAISĪTĀJS” DRAMATIZĒJUMS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Stāsta par savu pieredzi; parāda kartītēs vai citos attēlos un nosauc pazīstamos meža dzīvniekus. Lieto frāzes <i>es pazīstu..., tas ir..., es redzēju...</i>	Rosina sarunu par meža dzīvniekiem. Jautā: <i>Kuru meža dzīvnieku tu pazīsti? Kā to var pazīt? Kur tu to redzēji? Ko tas ēd?</i>	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes strukturēšana.
Klausās pasaku, norāda uz pasakas sižetam atbilstošiem attēliem. Iesaistās sarunā. Atbild uz jautājumiem, lieto vārdus un frāzes <i>zinu..., atnesīšu..., zaķis atnesa..., lācis atnesa...</i> u. c. Saviem vārdiem skaidro vārdu un izteikumu nozīmi un pasakas ideju.	Stāsta, lasa vai demonstrē video latviešu tautas pasaku “Zvēri un abru taisītājs”. Pēc pasakas noklausīšanās jautā: <i>Kuri dzīvnieki darbojās pasakā? Ko dzīvnieki darija? Ko katrs dzīvnieks atnesa? Kas ir abra, kāposts, auns, medus pods, zoss? Par ko bija stāstīts pasakā?</i>	Pašvadīta mācīšanās Klausīšanās, koncentrēšanās, vērīgums, jaunu vārdu apguve.
Sameklē dabas materiālus, kas pēc formas atgādina dzīvnieka apveidu; papildina koka zaru, akmentiņu vai čiekuru ar pasakas tēlam raksturīgām detaļām, lai to varētu atpazīt.	Pastaigas laikā rosina sameklēt dabas materiālus. Palīdz izgatavot pasakas tēlus no dabas materiāliem. Izveido kartona abru.	Jaunrade un uzņēmējspēja Oriģināla izstrādājuma pagatavošana.
Bērni runā tekstu, atkārto frāzes, mācās skaidru izrunu. Pa vienam demonstrē citiem, kā ar runas palīdzību izteikt dažādas emocijas un raksturot runātāju; demonstrējumu var papildināt ar dažādu pasakas tēlu kustībām.	Rosina runāt izteiksmīgi. Jautā: <i>Kādā balsī runā katrs dzīvnieks? Kāpēc tu tā domā? Kāda ir pasakas varoņa balss, kad tas ir pārsteigts (apmierināts, nobijies)?</i>	Jaunrade un uzņēmējspēja Iejušanās, iztēlošanās, ideju radīšana, uzdrīkstēšanās.
Bērni kopīgi iekārto skatuvi, veido grupas, sadala lomas un secīgi izspēlē pasakas sižetu, izmantojot izgatavotos tēlus. <i>Variants.</i> Izspēlē pasakas sižetu ar rotaļlietām. Aplaudē.	Skolotājs rosina pasaku dramatizēt un iestudēt grupā vai pa vienam. Aicina kopīgi iekārtot telpu un vienoties par lomu sadalījumu. Vēro bērnu uzstāšanos, emocionāli reaģē uz intonācijām un runāto tekstu. Rosina aplaudēt.	Sadarbība Piedalīšanās kopīgā uzvedumā.
Stāsta par vārdu, žestu un intonācijas nozīmi un gūto pieredzi.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Kā valoda palīdz saprast, ka cilvēks vai pasakas tēls brīnās (ir nobijies, priecīgs, grib ko uzzināt)? Par ko tev ir liels prieks? Kuru pasaku iestudēsīm nākamā?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Salīdzināšana, sakarību formulēšana.

3. Saziņa kontekstā. Saruna

3.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts (valsts valodā mazākumtautību izglītības programmās): *Latviešu valodā izsaka savas vajadzības, ie-
saistās sarunā par tematiem, kuri saistīti ar ikdienu un mācību procesu.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Ar ķermeņa valodu izrāda, ka ieklausās teiktajā.	Izrāda interesi par sarunas biedra teikto, mēģina patstāvīgi atdarināt.	Sarunā pasaka un atkārto dažus biežāk dzirdētus vārdus.	Patstāvīgi lieto dažus biežāk dzirdētus vārdus.
2.	Reagē ar mīmiku, žestiem, skaņām uz zināmu darbību un cita cilvēka teikto; atkārto atsevišķus vārdus.	Saklausā un atpazīst sev zināmu informāciju; nosauc atsevišķus dzirdētus vārdus un izteikumus.	Sarunā izsaka frāzes par priekšmetiem, dzīvām būtnēm un darbībām; vēršas pie citiem, lai izteiktu savu vajadzību īsās frāzēs.	Sarunā nosauc un īsi raksturo priekšmetus, dzīvas būtnes, darbības; patstāvīgi pauž savu attieksmi un vajadzības atbilstošā situācijā.
3.	Īsi atbild uz vienkāršiem jautājumiem par sevi; nosauc darbības, pauž attieksmi.	Iesaistās sarunā ar skolotāja atbalstu; klausās un reagē uz runu ar mīmiku, žestiem un vārdiem.	Iesaistās sarunā par tematiem, kuri saistīti ar ikdienu un mācību procesu; izsaka savas vajadzības.	Patstāvīgi piedalās sarunā; stāsta par sevi un veiktajām darbībām, pauž emocijas, domas, vajadzības.

3.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: vārds, teikums, skaņa, vajadzība, vēlēšanās, stāstījums (*mani sauc..., man ir..., lūdzu, iedod..., man patīk..., es gribu..., es tev novēlu..., lai tev ir...*).

Darbības: sarunāties, klausīties, atbildēt, jautāt u. c.

Nozīmīgums: sapratne, uzmanība, individualitāte.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniegtais rezultāts.

3.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās un atdarina cita teikto (vārdus vai vārdu savienojumus). Patstāvīgi savā runas tempā atkārto dzirdētos vārdus vai vārdu savienojumus.	Saziņas situācijās paspilgtināti izrunā apgūstamo vārdu. Jautā par vārda nozīmi. Vairākas reizes skaidri izrunā vārdu, lūdz to atkārtot. Runā skaitāmpantu, īsu dzejoli, kurā ir apgūstamais vārds. Pavada runāto ar ķermeņa žestiem, roku lellēm, rotaļlietām. Aicina runāt līdzī. Aicina patstāvīgi atkārtot saziņas situācijai atbilstošu skaitāmpantu, īsu dzejoli, kurā ir apgūstamais vārds. Uzdod atvērtu jautājumu, lai bērns atbildētu ar apgūstamo vārdu.
Saklausa runā zināmus vārdus, vārdu savienojumus. Rīkojas atbilstoši saklausītajai informācijai (lūgumam, aicinājumam atnest, aiznest, uzlikt u. c.). Pauž savu vajadzību neverbāli, parādot, ko vēlas. Atbild uz jautājumu par savu vajadzību. Izsaka savu vajadzību.	Ikdienas situācijās runā latviešu valodā, nosaucot priekšmetus, dzīvas būtnes, darbības. Runā nesteidzīgi, pareizi, dažādās intonācijās. Vairākas reizes atkārto teikto. Pārjautā: <i>Ko es paņēmu? Ko es darīju?</i> U. tml. Ikdienas situācijās aicina veikt dažādas darbības, nosauc priekšmetus, ar kuriem darbojas, dzīvniekus, kurus redz. Jautā bērnam par viņa vajadzībām. Rosina bērnu ar valodas palīdzību izteikt savas vajadzības. Sagaida bērna izteikumu, palīdz to noformulēt latviešu valodā.
Jautā un atbild uz jautājumiem, kuri saistīti ar ikdienu. Stāsta par sev aktuālo lietu, notikumu. Klausās, kad stāsta cits. Piedalās sarunā par sev aktuālu tematu, izmantojot apgūto vārdu krājumu.	Ikdienas rotaļdarbībā jautā par bērnam aktuālo un atbild uz bērna jautājumiem. Uzdod atvērtus jautājumus, kuros iekļauti apgūtie vārdi un vārdu savienojumi. Uzslavē bērnu par pareizi lietotu jauno vārdu.
Vēršas pie cita, uzrunājot to. Atbild uz vienkāršiem jautājumiem (Ko tu vēlies? Kas notika?) par savu vajadzību. Izsaka ar ikdienu saistītas vajadzības, piemēram, <i>es vēlos zīmēt, es šeit sēdēju, es gribu uz tualeti.</i>	Ikdienā runā saprotami, nesteidzīgi, skaidri izrunājot vārdus. Ikdienas situācijās rosina bērnu izteikt savas vajadzības latviešu valodā; ja nepieciešams, palīdz formulēt vajadzību, nesakot priekšā, bet vispirms ļaujot padomāt un atcerēties vajadzīgos vārdus.

3.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Rotaļlietas, dabas materiāli, sadzīves priekšmeti, dažādi skaņu rīki, mūzikas instrumenti, audio materiāli, vārdu un teksta kartītes, attēlu kartītes.

MAN PATĪK

ES PROTU

MAN IR

ES ESMU

ES GRIBU

ES VĒLOS

MAN VAJAG

ES ZINU

1. attēls. Gramatisko konstrukciju kartīšu piemēri.

ĢIMENE

SUNS

KAĶIS

VIJOLE

GRĀMATA

PUĶES

SLĒPES

GULTA

ZIRGS

VELOSIPĒDS

AUTOBUSS

LAIVA

LIDMAŠĪNA

DIPDAPS

VILCIENS

2. attēls. Lietvārdu kartīšu piemēri.

IET

SPĒLĒTIES

GLAUDĪT

SPĒLĒT

LASĪT

AUDZĒT

SLĒPOT

GULĒT

JĀT

CEĻOT

RŪPĒTIES

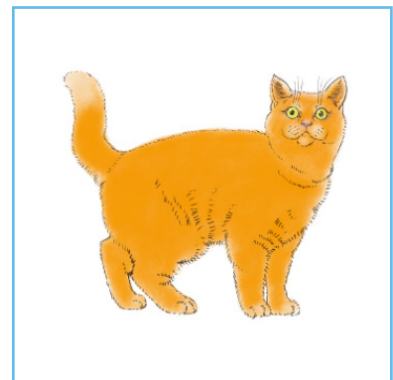
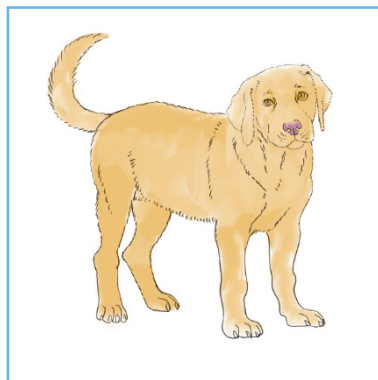
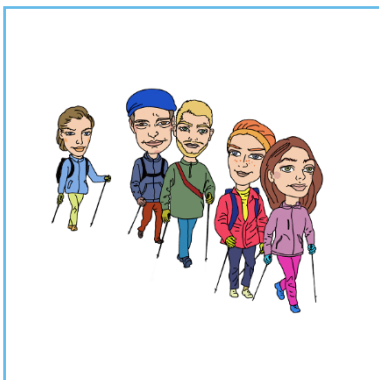
BRAUKT

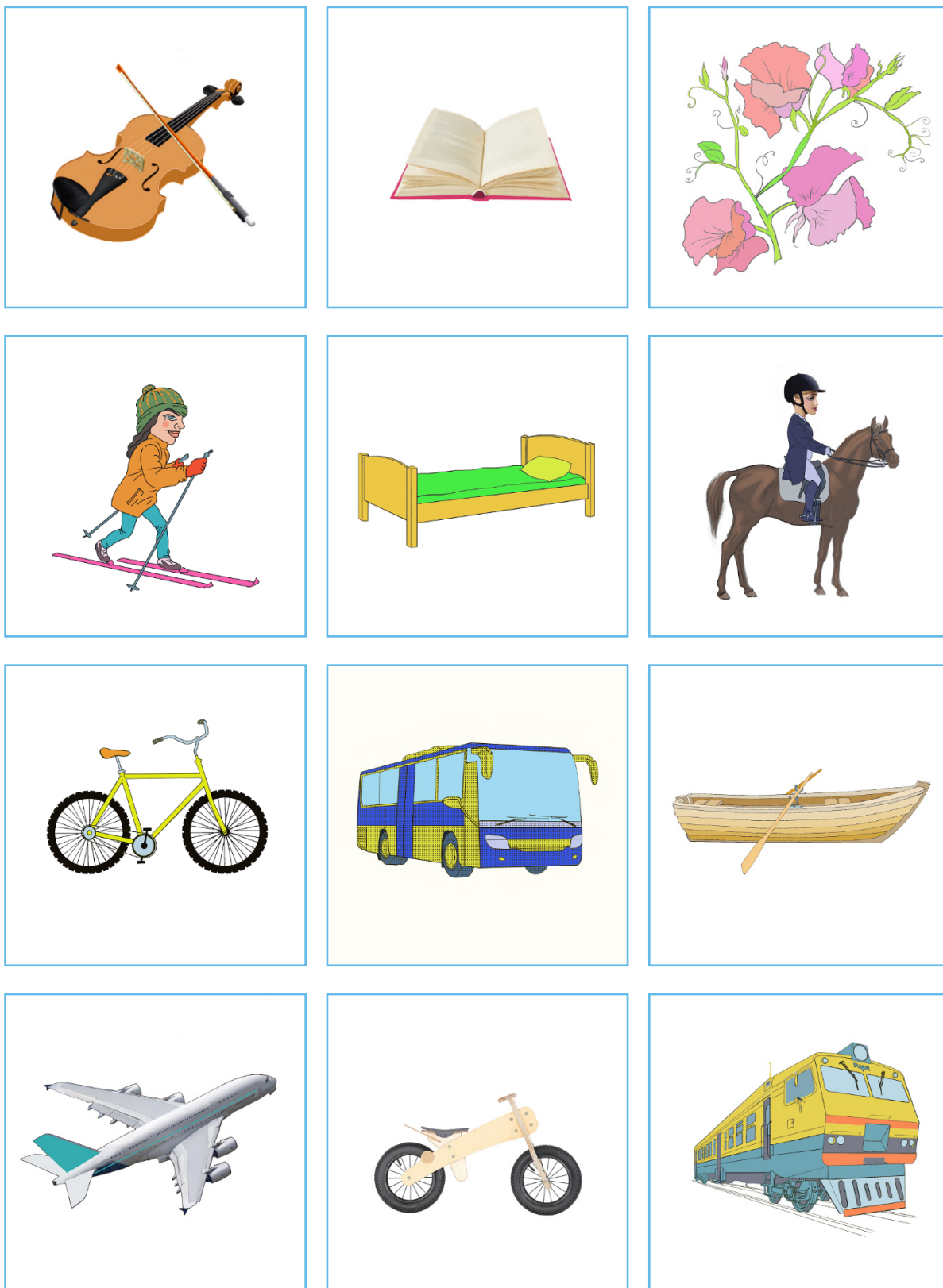
LIDOT

PELDĒT

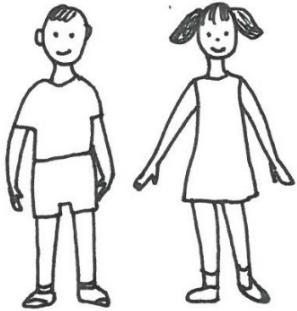
SMARŽOT

3. attēls. Darbības vārdu kartīšu piemēri.

4.-18. attēls. Attēlu kartīšu piemēri. (I. Irbes zīmējumi)

		
ES ESMU MEITENE/ZĒNS	MANI SAUC...	MAN IR ... GADI.
		
ES DZĪVOJU...	MAN IR BRĀLIS, MĀSA...	MANA MĪĻĀKĀ ROTAĻLIETA IR...

19.–24. attēls. Kartītes ar attēliem un tekstu. (I. Briškas zīmējumi)

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Brice, B. *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga : RaKa, 2007. 95 lpp. ISBN 9789984159089.
2. Jērīnaite, J., sast. *Lielā spēļu grāmata*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2015. 463 lpp. ISBN 9789934051364.
3. *Lielā grāmata mazajiem*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2008. 160 lpp. ISBN 9789984403595.
4. Muktupāvels, V., sast. *Dindaru, dandaru. Latviešu rotaļas un spēles*. Rīga : Avots, 1989. 134 lpp. ISBN 5401001177.
5. Tilane-Pakalniņa, I. *Te pelīte miltiņus mala. Ucināmie panti*. Jelgava : Biedrība bērniem Droši un koši, 2016. 17 lpp. ISBN 9789934840869.

3.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Sarunas ikdienā

Ikdienā skolotājs sasveicinās ar katru bērnu latviešu valodā. Komentē bērna darbību ar īsām frāzēm, piemēram, *tu atnāci, paņēmi, atnesi, iedevi* u. c. Jautā: *Ko tu vēlies, ko tu paņēmi, atnesi, iedevi?* Aicina: *Lūdzu, atnes, atnāc, paņem!* U. tml. Ja bērnam komentārs nav saprotams, vispirms izmanto žestus un mīmiku, tad pasaka to krievu valodā, pēc tam vēlreiz latviešu valodā. Skolotājs papildina runu ar žestiem un mīmiku. Kopā ar bērniem skaita: *Viens, divi, trīs*. Maina runas intonāciju un skaļumu, raksturojot situāciju, priekšmetus, bērnu darbības un rotaļas personāžus.

Rotaļas

Skolotājs piedāvā bērniem iesaistīties pirkstīņrotaļās un kustību rotaļās, izstāsta rotaļas nosacījumus latviešu valodā. Ja nepieciešams, tulko atsevišķus neskaidros vārdus. Katru rotaļu atkārto vairākas reizes, lai bērniem rastos drošības izjūta.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KAS DZĪVO MĀJIŅĀ?

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Būvē māju no klucīšiem vai citiem materiāliem. Klausās skolotāja teiktajā, norāda nosauktos priekšmetus, atbilstoši savām spējām nosauc atsevišķus vārdus.	Ievēro situāciju, kurā bērns pēc savas iniciatīvas būvē māju, vai rosina bērnu darbībai: <i>Būvēsim māju!</i> Darbības laikā komentē bērna darbību: <i>Tu paņēmi klucīti, noliki blakus otram klucītim, te ir sienas, jumts, logs, durvis. Re, kāda liela māja!</i> U. tml.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Materiālu atlase un konstrukcijas veidošana.
Piemeklē atbilstošas rotaļlietas un ievieto uzbūvētajā mājiņā, norāda vai nosauc mājas iemītniekus, izspēlē to darbības.	Jautā: <i>Kas dzīvo mājiņā? Tētis? Mamma? Kaķis? Pele?</i> Runā tētim, mammai, kaķim u. c. atbilstošu dzejoli vai tautasdziesmu. Vēro bērnus un ieklausās. Pakāpeniski piedāvā jaunus vārdus un izteicienus latviešu valodā.	Jaunrade un uzņēmējspēja Ideju radīšana un darbība saskaņā ar savu pieredzi un personīgo nozīmību.
Klausās skolotāja runā un atbilstoši savām spējām atkārto: <i>Mājiņā dzīvo..., atnāca, iegāja mamma, tētis, kaķis, pele.</i> U. tml.	Aicina bērnu atkārtot objektu nosaukumus un atsevišķus izteikumus latviešu valodā. Uzklausa bērna teikto, uzslavē.	Pašvadīta mācīšanās Zināšanu lietošana jaunā situācijā.

3.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Attēlu loto

Telpā izvietotas kartītes. Bērns klausās skolotāja stāstījumā, izvēlas atbilstošu kartīti, novieto to vajadzīgajā vietā, izrunā vārdu.

Vispirms skolotājs nosauc atsevišķus vārdus, tad rosina saklausīt vārdus teikumā. Kad spēle apgūta, bērni paši veido stāstījumu, spēlējot attēlu loto savā starpā.

Augstāka grūtību pakāpe. Skolotājs nosauc divus vārdus, saistot tos ar saikli, piemēram, *zirgs un gulbis*. Bērns mācās lietot saikli *un*.

25. attēls. Attēlu loto. (I. Eglītes foto)

Krāsu loto

Skolotājs piedāvā bērniem dažādu krāsu aplikāciju papīru vai kartonu, attēlu kartītes vai priekšmetus.

Karts bērns izvēlas vienu krāsu un piemeklē pēc iespējas vairāk attiecīgās krāsas priekšmetu vai kartīšu. Nosauc krāsu kopā ar priekšmeta nosaukumu.

Variants. Viens vai divi bērni sadala kartīšu, krāsu zīmļu vai citu priekšmetu komplektu pa krāsām. Secina, kuras krāsas priekšmetu ir vairāk, kuri ir vairākās krāsās.

26. attēls. Krāsu loto. (I. Eglītes foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. MŪSU DOBE

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Ieklausās skolotāja teiktajā, aplūko attēlus, sēklas un sīpolus, nosauc pazīstamos augus un noskaidro, kā sauc nepazīstamos. Raksturo augu izskatu – lielumu, ziedu krāsu u. c. Kopā ar skolotāju pārrunā, kurus augus var izmantot pārtikā.	Sagatavo stādāmo materiālu atkarībā no pieejamās zemes platības un bērnu skaita. Katrs bērns var iestādīt vienu tulpi vai sniepkulstenīti (šo darbu var veikt arī grupās pa trim vai četriem bērniem, katrai grupai uzticot iesēt citus augus). Rosina bērnudārza teritorijā iekārtot dobi, iestādīt vai iesēt tajā dārzenus vai dekoratīvos augus (rudeni – sniepkulstenītes, tulpes, narcises u. c. sīpolpuķes, pavasarī – gladiolas, dālijas, puķuzirnīšus, samtenes, sīpolus, ķirbjus u. c.) Aicina aplūkot augu attēlus, augu sēklas vai sīpolus, nosaukt pazīstamos augus un jautāt par tiem, kuru nosaukumu nezina.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērošana, salīdzināšana, raksturošana.
Pārdomā savu pieredzi augu kopšanā. Nosauc darbības (uzzirdināt augsni, izveidot bedrīti vai vadziņu, samitrināt augsni, sēt vai stādīt, aizrušināt, piespiest u. c.), piederumus (puķupods, augsne, sēklas u. c.) un darbarīkus (kaplis, lāpsta, grābeklis, lejkanna u. c.). Stāsta par plānotajām darbībām, lietojot darbības vārdus nākotnes formā: <i>Es darišu..., Man vajadzēs...</i> Raksturo objektu novietojumu, lietojot vārdus <i>blakus, aiz, tuvāk, tālāk, priekšā, vidū</i> u. c. Stāda un sēj saskaņā ar plānoto. Iesaistās sarunā, stāsta par savu darbību: <i>Es pašlaik... Lūdzu, pasniedz man...</i> U. tml. Jautā, atbild uz jautājumiem, lieto pieklājības frāzes.	Rosina sarunu par augu stādīšanu, darbību secību, aicina izvēlēties vajadzīgos darbarīkus. Jautā: <i>Kas ir darāms, lai iestādītu vai iesētu izvēlēto augu? Kāpēc?</i> Uzkausa un papildina bērna teikto. Palīdz sadalīt pienākumus. Jautā: <i>Ko dariši tu (tava grupa)?</i> Atbalsta un nosauc bērna darbības, komentē to secību, ātrumu, spēku un objektu novietojumu. Jautā un uzrunā: <i>Ko tu pašlaik dari? Kā es varu tev palīdzēt? Lūdzu, pasniedz...! Paldies!</i> U. tml. Ja nepieciešams, iesaistās darbībā, demonstrē dažādus zemes apstrādāšanas paņēmienus, komentē savu darbību. Atbild uz bērna jautājumiem.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Plānošana, sakarību pamatošana, vārdu krājuma paplašināšana. Sadarbība Pienākumu sadale, darbība ar kopīgu mērķi, saziņa. Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, pacietība.
Stāsta par savu un citu paveikto. Lieto darbības vārdus pagātnes formā, nosauc priekšmetus, piederumus, augus. Papildina grupas biedru teikto.	Aicina pastāstīt par paveikto. Jautā: <i>Ko tu dariji pats, ko – kopā ar citiem? Kas tev vislabāk izdevās? Ko darija citi? Kādi darbarīki noderēja? Ko tu dariji pirmo reizi? Kas izaugs mūsu dobē? Kas īpašs ir mūsu dobei?</i> Izrāda cieņu pret runātāju, ieklausās bērna teiktajā, mudina saziņā ievērot pieklājības normas.	Pašvadīta mācīšanās Savu darbību un mācību procesa apzināšanās. Pilsoniskā līdzdalība Cieņa (kamēr cits bērns runā, uzmanīgi klausās, netraucē), piederības apzināšanās.

3.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Rotaļa "Balodītis"

Skolotājs piedāvā bērniem noklausīties un iemācīties dziesmu, lai dziedot ietu rotaļā. Pārrunā atsevišķu vārdu nozīmi, darbības, to secību.

Bērns klausās, dzied līdzi, ar kustībām attēlo tekstā minētās darbības, patstāvīgi atkārto tās.

Rotaļas dalībnieki (pāra skaits) sastājas aplī. Vadītājs nostājas apļa vidū. Panta pirmo daļu dzied rotaļas vadītājs, pārējie atbild, atveidojot attiecīgo darbību.

Parād', mazais balodīti, Kā sēj magonītes? Tā sēj magonītes.	<i>Vēcina rokas, it kā sējot.</i>
Parād', mazais balodīti, Kā aug magonītes? Tā aug magonītes.	<i>Mazliet pietupstas un pieceļas.</i>
Parād', mazais balodīti, Kā plaukst magonītes? Tā plaukst magonītes.	<i>Sit plaukstas.</i>
Parād', mazais balodīti, Kā zied magonītes? Tā zied magonītes.	<i>Ceļ pār galvu rokas ar izplestiem pirkstiem.</i>
Parād', mazais balodīti, Kā vīst magonītes? Tā vīst magonītes.	<i>Lēni liec galvu uz vienu un otru pusi, dzied lēnāk.</i>
Parād', mazais balodīti, Kā plūc magonītes? Tā plūc magonītes.	<i>Ātri saķeras pāros un lokās, it kā viens otru lauzot.</i>

Kurš paliek bez pārinieka, tas kļūst par vadītāju.

Variants. Citas dziesmas un rotaļas dialoga formā, piemēram, "Mek, mek, āzīti, kur liki bārdiņu?", "Kur tad tu nu bijī, āzīti manu?", "Čī, čī, zīlīte!".

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE "PASTĀSTI PAR SEVI!"

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iesaistās spēlē. Izvēlas vai izlozē kartīti. <i>Variants.</i> Izvēlas vairākas kartītes.	Izvieta telpā gramatisko konstrukciju, attēlu un attēla – teksta kartītes. Izstāsta spēles noteikumus. Ja nepieciešams, paskaidro tos mācību valodā. Piedāvā izvēlei kartīti (vai vairākas, ja bērna valodas prasmes līmenis ir augstāks) ar atslēgvārdiem vai attēlu, lai rosinātu bērnu pastāstīt par sevi.	Jaunrade un uzņēmējspēja Interese, iesaistīšanās darbībā.
Aplūko kartīti; pēc attēla vai atslēgvārdiem (kā bērnam ērtāk) nosaka tematu. Pastāsta par sevi, pabeidzot teikumu. Lieto gramatiskās konstrukcijas: <i>Es esmu..., Man ir..., Man patīk..., Es protu...</i> Uzklausa grupas biedru teikto. Uzdod sevi interesējošus jautājumus, lai labāk iepazītu cits citu.	Klausās bērna teiktajā. Jautā, lai precizētu bērna teikto. Rosina uzdot jautājumus grupas biedriem. Organizē sadarbību (kādā secībā un kurš jautās, kurš atbildēs).	Pašvadīta mācīšanās Informācijas strukturēšana saskaņā ar savu izvēli un spējām. Sadarbība Sazināšanās, uzklausīšana, izteikšanās.
Pārdomā un grupē sarunas gaitā iegūto informāciju un to, kā veicās mācību procesā.	Jautā: <i>Ko jaunu tu uzināji par grupas biedriem? Ar kuriem grupas biedriem tev ir kaut kas līdzīgs? Kādus jaunus vārdus tu šodien iemācījies?</i>	Pašvadīta mācīšanās Mācību procesa apzināšanās.

4. TEKSTS UN TEKSTVEIDE

4.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Klausās tekstu, nosauc tajā darbojošās personas, atstāsta notikumus, izdomā teksta turpinājumu; saprotami un secīgi stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Nosauca atsevišķus priekšmetus un dzīvas būtnes.	Nosauca atsevišķus priekšmetus, dzīvas būtnes un paša vai citu veiktas darbības.	Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu; nosauca pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.	Veido frāzes un izteikumus par redzēto un dzirdēto; ar emocijām, darbību un valodu reaģē uz dzirdētu tekstu.
2.	Izsaka domu īsos, vienkāršos teikumos; klausās tekstu, nosauca atsevišķas darbojošās personas.	Izsaka domu, vienkāršos teikumos stāsta par piedzīvoto; klausās tekstu, nosauca darbojošās personas un to darbības.	Klausās tekstu, nosauca darbojošās personas, to emocijas un darbības; stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, saskaņo vārdus teikumā.	Patstāvīgi stāsta par piedzīvoto, saskaņo vārdus pēc nozīmes; klausās tekstu, nosauca darbojošās personas, to emocijas, nodomus un darbības; atstāsta notikumus.
3.	Veido stāstījumu, saskaņo vārdus pēc nozīmes; klausās tekstu, nosauca tajā darbojošās personas, atstāsta notikumus, izmantojot atbalsta materiālus.	Veido secīgu stāstījumu, saskaņo vārdus pēc nozīmes; klausās tekstu, nosauca tajā darbojošās personas, atstāsta notikumus.	Klausās tekstu, nosauca tajā darbojošās personas, atstāsta notikumus, izdomā teksta turpinājumu; saprotami un secīgi stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, arī par savām emocijām un rīcību.	Patstāvīgi stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto; nosauca savas emocijas, nodomus, izsaka vērtējumu; secīgi atstāsta tekstā aprakstītos notikumus, raksturo darbojošās personas, izdomā un izstāsta teksta turpinājumu.

4.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: vārds, teikums, stāstījums, stāsts, sākums, beigas, turpinājums, dzejolis, pasaka, notikums, tēls, jautājums (*kas?, ko darīja?, kā?, ar ko?, kāds?, kāpēc?, kā jutās?, ko domāja?*), īpašība, pazīme, darbība, raksturs, izskats u. c.

Darbības: klausīties, runāt, atcerēties, nosaukt, aprakstīt, raksturot, stāstīt, atstāstīt, izdomāt, sacerēt u. c.

Nozīmīgums: sapratne, secīgums, skaidrība, izteiksmība, neparastums, jautrība, pamācība u. c.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

4.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Ieklausās skolotāja teiktajā, stāstītajā, lasītajā. Nosauca savas, skolotāja un bērnu veiktās darbības un lietotos priekšmetus. Veic nosaukto kustību vai darbību (atnes/aiznes nosaukto priekšmetu, paskatās pa logu u. c.). Veido frāzes un izteikumus atbilstoši situācijai.	Ikdienā nosauca veiktās darbības un darbībā iesaistītos priekšmetus. Runā lēni, saprotami, izteiksmīgi, īsiem teikumiem. Rosina bērnu iesaistīties darbībā, sagaida bērna rīcību. Iedrošina bērnu. Rada saziņas situāciju, kurā bērnam jāizsaka doma ar vārdu savienojumu, teikumu, secīgi sakārtojot sižetiskus attēlus. Uzdod jautājumu, lai bērns atbildētu ar frāzi vai izteikumu.
Stāsta par savu pieredzi, apraksta attēlā redzamo, raksturo priekšmetus un dzīvās būtnes, nosauca to īpašības un darbības. Iesaistās spēlēs un rotaļās, kurās jānosauca priekšmeti, dzīvās būtnes, jāsaskaņo vārdi pēc nozīmes. Sadarbībā ar grupas biedriem un skolotāju sacer aprakstošas mīklas, stāstus un pasakas. Klausās skolotāja stāstījumu, lasījumu vai audioierakstu. Atstāsta vairākkārt dzirdēta stāsta vai pasakas sižetu, nosauca darbojošās personas, raksturo tās. Atbild uz jautājumiem par teksta saturu, izmanto attēlus, vārdu kartes un citus atbalsta materiālus, dzirdēto salīdzina ar savu pieredzi. Izdomā teksta turpinājumu un izstāsta to. Jautā par ilustrācijās redzamo un teksta saturu. Atstāsta dzirdēto stāstu vai pasaku draugam un/vai ģimenes locekļiem. Ar skolotāja atbalstu gatavo materiālus teksta vieglākai uztverei un atstāstīšanai. Vērtē savu stāstīšanas prasmi, stāstījuma secīgumu, izteiksmību, patiesīgumu vai fantāziju.	Aicina pastāstīt par savu pieredzi. Lai bērns stāstījumā iekļautu dažādu vārdšķiru vārdus (lietvārdus, darbības vārdus, īpašības vārdus, apstākļa vārdus), izteiktos skaidri, stāstītu secīgi un gramatiski pareizi, skolotājs jautā: <i>Kas? Kāds? Cik? Ko darīja?</i> U. tml. Ja bērns pielāvis neprecizitāti, stāstījuma beigās lūdz atkārtot šo teikumu un tad izlabo. Aicina piedalīties spēlēs un rotaļās, kurās jānosauca priekšmeti, dzīvās būtnes, to īpašības un darbības; jautā: <i>Kas tas ir? Kāds tas ir? Kam tas ir līdzīgs? Ko ar to var darīt?</i> U. tml. Stāsta pasakas, stāstus ar uzskati un bez tās. Lasa priekšā. Aicina atstāstīt dzirdēto stāstu ar atbalsta materiāliem vai bez tiem. Rosina izdomāt stāsta turpinājumu. Jautā: <i>Kas notika pēc tam? Kāds/kāda ir...? Kas notiktu, ja...?</i> Nesteidzina, ļauj padomāt, uzslavē. Aicina pastāstīt pasaku vai stāstu. Jautā par darbojošām personām, notikumiem, vietām, idejām. Kopā ar bērniem gatavo atbalsta materiālus teksta vieglākai uztverei un atstāstīšanai. Rosina bērnu vērtēt savu stāstīšanas prasmi un tekstu.

4.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

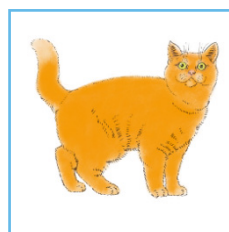
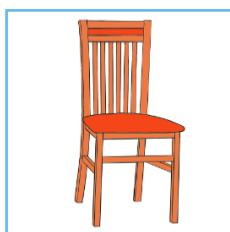
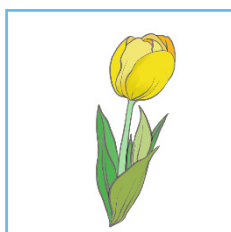
Materiāli zīmēšanai, kolāžas veidošanai un rakstīšanai; zīmuļi, krīts, marķieris; tāfele vai liela lapa, uz kuras pierakstīt bērnu idejas; vārdu kartītes (katras vārdšķiras vārdu kartītēm ir atšķirīgas krāsas marķējums), dažādu žanru un stilu teksti grāmatās un audioierakstos (folklorā, bērnu literatūras klasika, mūsdienu bērnu literatūra, populārzinātniskā literatūra, periodika).

smags	akmens	skaista	puķe
priecīgs	bērns	jauka	meitene
mākoņainas	debesis	dziļa	aka
lepns	pāvs	likumota	taka
zaļa	lapa	jauns	vīrietis
slinks	ēzelis	indīga	čūska
balts	piens	gudrs	ārsts
skābs	citrons	spēcīgs	zirgs
tīrs	ūdens		

1. attēls. Vārdu kartīšu piemēri loģikas spēlei. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgaile)

Attēli

Grāmatu ilustrācijas, situāciju kartītes, sižetiskie attēli atbilstoši kādas mācību jomas saturam, attēlu komplekti (katrā no tiem ir liels ainavas vai interjera, piemēram, istabas, attēls un nelielas kartītes ar istabas interjerā vai ainavā iederīgiem objektiem).

2.-7. attēls. Attēlu komplektēšanas piemērs. Telpas kopskats un atsevišķu objektu attēli. (I. Irbes kolāža un zīmējumi)

Mācību tehniskie līdzekļi

Atskaņotājs, dators ar interneta pieslēgumu, projektor.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Ideju Forums. Pasakas [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <http://www.pasakas.net/pasakas/>
2. *Kā lupatiņi mazgājās*. Atom Art, 2010. (Animācijas filma.)
3. Šteinberga, L. Latviešu tautas pasaka "Zvēri un abru taisītājs" (3x3 Saiets, Lielbritānija) [tiešsaiste]. 2016, 11. aug. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_TQhdd6IMrc
(Bērnu veidota animācijas filma.)

4.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Lomu spēles

Skolotājs stāsta vai lasa dienas tematam vai situācijai (mājas kārtošana, pastaiga, gulētiešana u. c.) atbilstošu tekstu, bērns ar dažādiem priekšmetiem vai lellēm izspēlē sižetu. Patstāvīgi vai skolotāja aicināts nosauc ar tekstu saistītus vārdus un vārdu savienojumus (vieta, dalībnieki, notikumi, darbību secība u. c.).

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. VĀRDU KRĀJUMA PAPLAŠINĀŠANA

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iesaistās darbībā. Vēro skolotāja darbību, ieklausās komentāros, piebalso pēc savas iniciatīvas. Patstāvīgi kārtu uz galda virsmas gleznošanas piederumus, mērc otiņu krāsā (<i>paņem krāsu</i>), klāj krāsu uz papīra, skalo otiņas, nosusina tās lupatiņā, ņem citu krāsu, vēro savu gleznojumu, priecājas utt.	Ikdienas situācijās darbojas kopā ar bērnu, piemēram, palīdzot organizēt gleznošanu. Nosauc izmantotos priekšmetus un savas darbības: <i>Apklāju galdu, ielēju trauciņā ūdeni, skaloju otu, klāju krāsu uz papīra</i> . U. tml. Rosina bērnus iesaistīties – iekārtot darba vietu un gleznot. Aicina parādīt vai paņemt nosauktos priekšmetus. Jautā un uzrunā: <i>Kur ir lielā/mazā ota? Paņem lielo/mazo otu!</i>	Pasvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, uzmanība, kustību un darbību secības paškontrolē.
Pēc savas iniciatīvas vai skolotāja rosināts nosauc izmantotos priekšmetus un to pazīmes, kā arī savas darbības vai ar žestiem un mīmiku apstiprina skolotāja teikto.	Norādot uz priekšmetu, jautā: <i>Kas tas ir?</i> Ja nepieciešams, pārjautā: <i>Vai tā ir ota?</i> Jautā par bērna darbību: <i>Ko tu pašlaik dari? Ko tu dari ar krāsu? Ko tu dari ar otu?</i> Vēro bērnus, ieklausās viņu teiktajā, atsaucas, pārjautā.	Jaunrade un uzņēmējspēja Zināšanu lietošana jaunā situācijā.
Klausās skolotāja teiktajā, pēc savas iniciatīvas atkārto, lieto citus zināmus situācijai piemērotus vārdus un izteicienus.	Komentē bērna darbību īsos teikumos, nosauc izmantotos priekšmetus, veiktās darbības un to rezultātu, piedāvā atslēgvārdus priekšmetu, darbību un to kvalitātes apzīmēšanai (papīra lapa ir sausa, mitra, slapja, krāsa ir bieza, gaiša, tumša u. c.).	Sadarbība Saziņa ar skolotāju, ieklausīšanās, atsauksmās, atbildēšana, reaģēšana, iesaistīšanās skolotāja piedāvātajā darbībā.

4.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

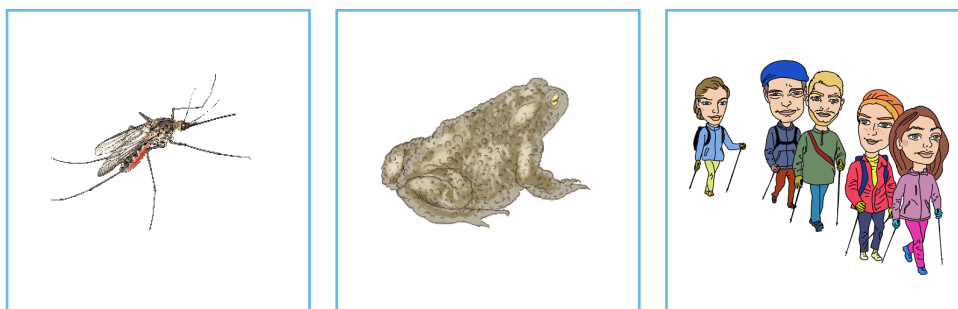
IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Stāstījums par attēlu

Vēro dažādus attēlus. Izvēlas vienu attēlu, stāsta par tajā redzamo (nosauk objektus un personāžus, apraksta to izskatu un darbību) un iztēlojas neredzamo – notikumu, personāžu domas, vēlmes un ieceres, iespējamo notikuma attīstību utt. Ja nepieciešams, skolotājs piedāvā jautājumus un atslēgvārdus stāstījuma strukturēšanai, piemēram: *Kas tas ir? Kā viņu sauc? Ko viņš dara? Ko viņš vēlas? Ko viņš redz?*

Radošais stāstījums

Bērns novieto blakus divas kartītes, iztēlojas un saviem vārdiem apraksta situāciju, kuru ir iztēlojies. Skolotājs rosina bērna domāšanu un iztēli, jautājot: *Kas te notiek? Ko tēli dara (domā, vēlas, saka)?* Pēc tam skolotājs piedāvā samainīt kartītes, lai veidotos cits stāsts, piemēram, “Kā ceļotāji satika krupīti”, “Krupis ēd odus”, “Vai ceļotāji nebaidās no odiem?” u. c.

8.–10. attēls. Kartīšu piemēri radošajam stāstījumam. (I. Irbes zīmējumi)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. REIZ KĀDĀ JAUKĀ DIENĀ

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izvēlas, par kuru notikumu ir svarīgi pastāstīt. Veido stāstījumu.	Aicina pastāstīt par kādu notikumu, kas saistīts ar bērna pieredzi (tematu izvēlas atbilstoši situācijai – kā svinējāt Ziemassvētkus, kā ar vecākiem gājāt uz veikalu, kā pabaroji putniņus, kā paveici labu darbu u. c.). Piedāvā frāzes stāsta sākumam: <i>Reiz kādā jaukā dienā..., Reiz dzīvoja..., Reiz mūsu virtuvē...</i> u. c.	Pašvadīta mācīšanās Savas pieredzes strukturēšana un izvērtēšana.
Atbild uz jautājumiem, raksturo situāciju un darbojošās personas (izskats, domas, izjūtas, nolūki), stāsta notikuma gaitu: <i>Viņš/a izskatījās..., Viņš/a gribēja..., Viņš/a gāja..., Viņam/ai līdzī bija..., Viņš/a aizmirsa...</i> U. tml.	Uzmanīgi klausās, iedrošina un palīdz veidot stāsta struktūru. Ja nepieciešams, uzdod jautājumus par notikuma dalībniekiem, situāciju un darbībām: <i>Kā viņu sauc? Ko viņš/ viņa redzēja, dzirdēja? Kas vēl tur bija? Kā tajā vietā izskatījās?</i> U. tml. Aicina citus bērnus sekot stāstījumam un uzdot precizējošus jautājumus.	Jaunrade un uzņēmējspēja Ideju radīšana, kombinēšana, izvēle. Sadarbība Savas idejas prezentēšana citiem, citu ideju uzklauššana.

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Konstatē darbību sekas un cēloņus, novērtē stāsta dalībnieku rīcību. <i>Galvenais bija...</i> <i>Smieklīgi bija...</i> <i>Slikti bija...</i> <i>Neparasti bija...</i> <i>Labāk būtu...</i>	Aicina bērnu formulēt secinājumus. Jautā: <i>Kas notikumā bija pats svarīgākais (patīkamākais, bīstamākais, jautrākais)?</i> <i>Kas bija labi, pareizi, interesanti, kas – ne?</i>	Pilsoniskā līdzdalība Atšķirīgu ieradumu, attiecību, vērtību apspriešana.
Spriež par stāstījuma nozīmību.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Ko tev bija svarīgi pastāstīt citiem? Ko tu uzzināji par citiem?</i>	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Stāsta nozīmības izvērtēšana.

4.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Teksta sacerēšana

Skolotājs piedāvā teksta tematu vai izvēlas no bērnu ieteikumiem. Fiksē bērnu idejas, par ko varētu veidot vēstījumu, un rosina to apspriešanu. Uzdod mērķtiecīgus jautājumus, kas palīdz vēstījumu paplašināt. Sadarbībā ar bērniem izvēlas nozīmīgākās idejas vēstījumam. Bērni ar skolotāja palīdzību pieraksta kopīgi veidoto vēstījumu. Skolotājs iedrošina katru bērnu brīvai pašizpaušmei. Ja teksts rakstīts datorrakstā, skolotājs to izdrukā, bet bērni uzzīmē vai ielīmē ilustrācijas, noformē kā grāmatiņu un ievieto grāmatplauktā, lai vēlāk varētu to izmantot mācību procesā.

Kopīgi apspriež, kā iespējams saglabāt savas domas un idejas. Secina, kāda nozīme ir rakstītprasmei.

Radi idejas! Savienoj!

Brīva stāstījuma veidošanai bērns izvēlas (vai skolotājs piedāvā) divu vai trīs attēlu vai priekšmetu kombinācijas. Var izmantot dažādu mācību jomu attēlu kartītes, bērna zīmējumus vai to fragmentus, fotogrāfijas, rotaļlietas, priekšmetus grupas vidē, dabas materiālus, dabas objektus u. c. Pārrunā, kas varētu saistīt izraudzītos tēlus vai priekšmetus, un veido stāstījumu, piemēram, "Čiekurs un zīle", "Vilciens un pūce", "Zīmulis un tējkanna", "Lielais zaķis un mazais lācītis". Ja nepieciešams, skolotājs uzdod uzvedinošus jautājumus: *Kas? Kad? Ar ko? Ko darīja? Kāpēc?*

Variants. Skolotājs sagatavo kastīti, kurā ir kartīšu komplekti. Uz vienām kartītēm ir rakstīti lietvārdi, uz otrām – īpašības vārdi. Bērns lasa vārdus un veido vārdu savienojumus. Kopīgi apspriež un izvērtē izveidotos vārdu savienojumus. Šādu spēli var spēlēt arī, savienojot apstākļa vārdus un darbības vārdus vai lietvārdus un darbības vārdus.

Spēle "Jautrie teikumi"

Bērns uzraksta uz lapas vārdu, kurš atbild uz jautājumu *kas?*, pārloka lapu, lai vārds nav redzams, un padod pa apli blakus sēdošajam rakstītājam. Kad visi saņēmuši aizlocīto lapu, izdomā un raksta vārdu, kurš atbild uz jautājumu *ar ko?*. Aizloka atkal un padod lapu nākamajam. Bērni turpina spēli, izdomājot darbības vietu (*kur?*), laiku (*kad?*) un darbību (*ko darīja?*). Ja nepieciešams, skolotājs palīdz uzrakstīt vārdus. Kad teikums izveidots, atloka lapu un izlasa uzrakstīto.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. GARĀ PUPA

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Klausās skolotāja stāstījumā, komentē sižetu un tēlu izjūtas, jautā par neskaidro, kopā ar skolotāju pārrunā pasakas varoņu rīcību, tās cēloņus un sekas. Klausās pasaku, pārlicinās, ka saprot pasakas vēstījumu un atceras tēlus un darbību secību. Vispirms apspriež katra tēla izskatu un darbības, pēc tam izvēlas piemērotus materiālus, lai atveidotu tēla izskatu un raksturu. Darina lelles. Kopīgi iekārto sižeta norises vietai atbilstošu vidi.	Lai sekmētu bērna ieradumu veidošanos, darbība paredzēta divām nedēļām, katru dienu vienā un tajā pašā laikā. <i>Pirmā nedēļa</i> Pirmās trīs dienas vienā un tajā pašā laikā stāsta bērniem pasaku. Kopā ar bērniem noskaidro nesaprotamo vārdu nozīmi, pasakas tēlus, notikumu vietas, darbības, to secību. Turpmākajās divās dienās atkārto pasakas lasījumu. Rosina izgatavot pasakas sižetam atbilstošus tēlus un iekārtot sižeta norises vietai atbilstošu vidi. Piedāvā materiālus un darba piederumus.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Sižeta loģikas un pasakas satura apspriešana. Pašvadīta mācīšanās Zināšanu lietošana jaunā situācijā. Jaunrade un uzņēmējspēja Ideju radīšana un īstenošana, izvēle no vairākiem variantiem. Sadarbība Darbība ar kopīgu mērķi.
Vēro, kā skolotājs pārvalda ķermeni un balsi, kā komunicē ar skatītājiem utt. <i>Variants.</i> Iesaistās izrādē, ar skaņu rīkiem vai balsi radot sižetam atbilstošu skaņu fonu. Vienojas, kuri trīs vai četri bērni izspēlēs pasaku un kuri būs skatītāji (nākamajā reizē mainīsies lomām). Sadarbojas ar citiem, veido sižetam atbilstošus dialogus. Trīs dienas pēc kārtas izrāda pasaku grupas biedriem vai citiem skatītājiem. Izrādes laikā secīgi, izteiksmīgi atstāsta pasaku tuvu tekstam, lieto jaunapgūtos vārdus, vārdu savienojumus, teikumus.	<i>Otrā nedēļa</i> Divas dienas izspēlē pasakas sižetu ar lellēm. Rosina bērnus izrādīt pasaku skatītājiem (citiem bērniem) kā galda teātri. Palīdz iekārtot izrādes vietu, piemēram, aplāj izrādei sagatavoto galdu un atklāj to pirms izrādes, veidot grupas, atbalsta bērnus pasakas izrādīšanas laikā, ar bērniem apspriež skatītāja uzvedības kultūru.	Pašvadīta mācīšanās Paškontrolē un griba Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās radošā darbībā, uzdrīkstēšanās, iejušanās, iztēle, pārsteigums. Sadarbība Darbība ar kopīgu mērķi, pienākumu sadale, saziņa. Pilsoniskā līdzdalība Atbildība par sava pienākuma izpildi, kultūras normu ievērošana.
Saviem vārdiem stāsta par procesu un rezultātu: nosauc veiktās darbības, komentē sadarbību ar spēles partneriem un skatītājiem, konstatē savas prasmes un izaugsmes iespējas.	Rosina refleksiju. Jautā: Kura vieta pasakas uzvedumā bija īpaši izteiksmīga (jautra, briesmīga, nopietna u. c.)? Ko tu darīji, lai izstāstītu pasaku citiem? Ko darīja grupas biedri? Kā viņi tev palīdzēja? Kā tu palīdzēji grupas biedriem? Ko tu proti ļoti labi? Kā tu to vari zināt? Ko tu darīji, lai iemācītos izstāstīt pasaku? U. tml.	Pašvadīta mācīšanās Savas mācību pieredzes izvērtēšana.

5. Valodas struktūra. Skaņa

5.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Atšķir un nosauc skaņas.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Sadzird dažādas skaņas (reaģē).	Atdarina dzirdētās skaņas.	Klausās un atkārto dzirdētās skaņas.	Klausās un atkārto dzirdētās skaņas un skaņu kombinācijas.
2.	Dažreiz nosauc vārda pirmo skaņu.	Nosauc vārda pirmo skaņu, ja tā ir izteikti atšķirīga no nākamās skaņas; pareizi izrunā divskaņus.	Atšķir un nosauc pirmo skaņu vārdā; mācās pareizi izrunāt visas skaņas.	Patstāvīgi nosauc pirmo skaņu vārdā, mācās pareizi izrunāt visas skaņas.
3.	Patstāvīgi nosauc pirmo skaņu vārdā, mācās pareizi izrunāt visas skaņas.	Nosauc vārda pirmo un pēdējo skaņu; pareizi izrunā gandrīz visas skaņas.	Atšķir un nosauc skaņas vārdā; pareizi izrunā visas skaņas.	Patstāvīgi atšķir vārdā visas skaņas un pareizi tās izrunā.

5.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: skaņa, klusums, pirmā skaņa, pēdējā skaņa, nākamā skaņa, vārds, vārds sākas ar..., vārds beidzas ar... u. c.

Darbības: klausīties, saklausīt, dzirdēt, sadzirdēt, izrunāt, nosaukt vārdu pa skaņām.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, aizrautība.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniezamais rezultāts.

5.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
lesaistās spēlēs.	Organizē spēli ar skaņu vingrinājumiem.
Klausās un atdarina apkārtņē un valodā dzirdamās skaņas. Saklausa un atkārto dzirdēto skaņu un vārdu. Saklausa, paspilgtināti izrunā un nosauc pirmo skaņu vārdā. Skaita skaņas vārdā. Piedalās daudzveidīgās darbībās, kurās jāsaklausa, jāatšķir un jānosauc skaņas (nosauc attēlā redzamā priekšmeta nosaukumu pa skaņām u. c.).	Pievērš bērna uzmanību dažādiem skaņas avotiem apkārtējā vidē – telpā un dabā. Aicina nosaukt skaņas avotu un atkārto dzirdēto skaņu. Runā lēni, pareizi izrunā visas skaņas. Pievērš uzmanību tam, kā bērns izrunā skaņas. Piedāvā rotaļas un spēles ar mērķi saklausīt un pareizi izrunāt skaņas. Paspilgtināti izrunā pirmo skaņu vārdā. Izrunā dažādas skaņas un vārdus, aicina tos atkārto skaļi, klusi, ātri, lēni. Izrunā vārdu pa skaņām. Aicina patstāvīgi nosaukt skaņas vārdā. Aicina runāt līdzi un pie katras nosauktās skaņas uzliek uz galda kādu priekšmetu, pēc tam kopā secina, cik skaņu vārdā.
Secina, ka vārdi sastāv no skaņām. Nosauc saklausītās skaņas. Secina, kuras skaņas ir viegli uztveramas un izrunājamas, kuras – var sajaukt ar citām. Skaidri izrunā visas skaņas.	Jautā: <i>Kuras skaņas ir skanīgas, dziedošas, kuras – šņācošas? Kuras skaņas tev ir viegli izrunāt, kuras – ne tik viegli?</i>

5.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Priekšmeti apkārtējā vidē, attēlu kartītes no dažādām mācību jomām, tautasdziesmas, skaitāmpanti un runas vingrinājumi.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Baltvilks, J., *Izmazgātās debesis*. Rīga : Rasa ABC, 2000. 171 lpp. ISBN 9984653323.
2. Bāra, A. *Runā ar mani, māmiņ! Vingrinājumi un rotaļas bērna runas attīstības veicināšanai*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2016. 48 lpp. ISBN 9789934057366.
3. Celmiņa, I., sast. *Gudru ņēmu padomiņu: latviešu folklorā bērniem*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2008. 133 lpp. ISBN 9789984403588.
3. Greble, V., sast. *Latviešu bērnu folklorā*. Rīga : Jumava, 2012. 284 lpp. ISBN 9789934110801.
4. Kauce, A., sast. *Cepu, cepu kukulīti*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2012. 40 lpp. ISBN 9789984405438.
5. Rungulis, M., *Maziņš ēza puskažociņš*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009. 32 lpp. ISBN 9789934010040.
6. *Sik, sik, sik, sik kundziņš jāja*. Jelgavas novads : Biedrība bērniem "Droši un koši", 2016. 11 lpp. ISBN 9789934840883.
7. Cirkulis.lv. Mēles mežģi [tiešsaiste]. 2015, apr. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://www.cirkulis.lv/meles-mezgi>
8. Valsts izglītības satura centrs. Valodas (runas un rakstu) attīstības veicināšana bērniem vecumā no 5 līdz 8 gadiem [tiešsaiste]. 2011 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/valattveic_5_8.pdf

5.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Ikdienas situācijās un rotaļās skolotājs aicina bērnu izrunāt atsevišķas skaņas un skaņu kombinācijas.

Vējš pūš – ūūū.

Bite dūc – žžž.

Ods sīc – īīī.

Auto rūc – rrr.

Ūdens pil – pak, pak, pak.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KLUSUMA SPĒLE

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Bērni grupās pa 3–5 sēž uz krēslīņiem vai grīdas.	Rosina spēli, kurā bērniem būs jāsež klusi. Norunā skaitāmpantu. Ko mēs, bērni, darīsim? Pelnu putru vārīsim! Kurš to pirmo vārdu teiks, Tas to putru apēdīs.	Jaunrade un uzņemējspēja Iesaistīšanās spēlē, atvērtība.
Iekārtojas ērti (var aizvērt acis). Ieklausās klusumā.	Pirmajā reizē spēle ilgst vienu minūti, vēlāk var pakāpeniski pagarināt spēlei atvēlēto laiku. Kad spēle pārtraukta, uzslavē bērnus: <i>Re, kā jums kopā izdevās ievērot klusumu!</i>	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, paškontrolē un griba.
Spēlei beidzoties, atdarina spēles laikā sadzirdētās skaņas.	Mudina bērnus izteikties par to, ko katrs ir saklausījis spēles laikā, vai atdarināt dzirdētās skaņas.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērīgums, ieklausīšanās, atsevišķu skaņu diferencēšana.

5.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Rotaļas un spēles, kurās jānosauca vārdi ar noteiktu pirmo skaņu.

Spēle “Krausim kuģus!”

Bērni kopā ar skolotāju izvēlas vienu skaņu, piemēram, skaņu *a*. Katrs spēles dalībnieks iedomājas vārdu, kas sākas ar skaņu *a* un cits pēc cita saka: *Es kraušu kuģi apelsīnus (apavus, akmeņus...)*. Spēle turinās līdz brīdim, kad vairs neviens nevar izdomāt vārdu ar skaņu *a*. Tad izvēlas citu sākuma skaņu.

Skaitāmpanti un raitas runas vingrinājumi

Skolotājs piedāvā bērniem iemācīties skaitāmpantu vai kādu raitas runas vingrinājumu (*mēles mežģī*). Kad bērns to ir iemācījies, viņš cenšas to norunāt aizvien ātrāk.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE “VĀRDA PIRMĀ SKAŅA”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iesaistās skaņu spēlē. Klausās skolotāja jautājumos, saklusa priekšmeta nosaukuma sākuma skaņu un pa vienam vai kopā izrunā to. Spēli turpina, izvēloties citus priekšmetus.	Uz paklāja vai galda pamīšus izkārt dažādus priekšmetus, piemēram, zīmuli, lapu, vāzi, dakšiņu, kastani, maku, rotaļu pūci, adatu. <i>Variants.</i> Izkārt priekšmetus, kuru nosaukuma sākuma skaņas ir viegli saklausāmas un atšķiramas, piemēram, zīle, akmens, salvete, nazis, kaste, mašīna, cepure, ābols. <i>Variants.</i> Skolotājs norāda uz konkrētu ķermeņa daļu, piemēram, pirkstiem un saka: <i>Es redzu kaut ko, kas sākas ar skaņu p. Kas tas ir?</i> Objektus var atlasīt saistībā ar aktuālo tematu. Paceļ vienu priekšmetu, piemēram, zīmuli, parāda to bērnam un saka: <i>Es turu rokā priekšmetu, kura nosaukums sākas ar skaņu z. Kas tas ir? Kura ir vārda pirmā skaņa?</i> Apstiprina bērna atbildi un piedāvā nākamo priekšmetu.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vārda sākuma skaņas atpazīšana, skaņu izšķirtspējas vingrināšana.
Ierobežotā teritorijā, piemēram, uz galda, plauktā, grupas telpā, rotaļlaukumā vai pastaigas laikā parkā sameklē priekšmetu, kura nosaukums sākas ar noteiktu skaņu.	Aicina sameklēt noteiktā teritorijā priekšmetus, kuru nosaukums sākas ar noteiktu skaņu. Jautā: <i>Kas šo priekšmetu nosaukumiem ir kopīgs?</i>	Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās spēlē, telpas izpēte saskaņā ar savām interesēm.
Pārrunā, kura skaņa vārdu sākumā ir biežāk sastopama, kura – retāk.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Kura skaņa bija sastopama visbiežāk?</i>	Pašvadīta mācīšanās Savas mācību pieredzes refleksija.

5.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Vārdu savienojumu, teikumu veidošana, kuros visi vārdi sākas ar vienu skaņu.

Spēle “Klusie telefoni”

Spēles dalībnieki sasēžas rindā cits citam blakus. Pirmais dalībnieks izdomā kādu vārdu un iečukst to ausī blakus sēdētājam tā, lai neviens cits nedzird. Tas iečukst ausī nākamajam dalībniekam to, ko sadzirdējis. Pēdējais spēlētājs rindas galā skaļā balsī pasaka, ko viņš ir sadzirdējis. Kopīgi secina, kā un kāpēc ir izmainījis sākotnējais vārds.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE “VISAS SKAŅAS VĀRDĀ”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iesaistās spēlē. Klausās skolotāja jautājumus, saklausā vārda sākuma un beigu skaņas un nosauc tās. Vēro apkārtni (visa grupas telpa vai rotaļu laukums) un meklē iespējami daudz priekšmetu, kuru nosaukums sākas un beidzas ar skolotāja nosauktajām skaņām.	Skolotājs saka: <i>Es redzu kaut ko, kā nosaukums sākas ar skaņu p un beidzas ar skaņu s. Vai tu arī to redzi?</i> Apstiprina bērna atbildes un aicina meklēt citus priekšmetus, kuru nosaukums sākas un beidzas ar tām pašām skaņām. Pēc tam piedāvā citu variantu: <i>Es redzu kaut ko, kā nosaukums sākas ar skaņu p un beidzas ar skaņu e. Kas tas ir?</i> Spēle beidzas, kad arī skolotājs vairs nevar atrast priekšmetus, kuru nosaukums sākas un beidzas ar konkrētajām skaņām.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērošana, analīze, atpazīšana.
Iesaistās spēlē. Klausās skolotāja jautājumus, saklausā skaņas un nosauc tās.	Rosina saklausīt un pa vienai nosaukt visas skaņas vārdā. Jautā: <i>Ar kādu skaņu vārds sākas? Kura ir nākamā skaņa?</i> Lēni izrunā vārdu, paspilgtinot katru nākamo skaņu. Apstiprina bērna atbildes un pievēršas nākamajai skaņai, līdz nosauktas visas vārda skaņas, piemēram, <i>p, a, p, l, ā, t, e.</i> Jautā: <i>Kuras skaņas ir viegli atpazīt, kuras – var sajaukt ar citām?</i>	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīgi nosauc visas vārda skaņas.
Iesaistās spēlē. Piemeklē burtu kartītes atsevišķām skaņām.	Nosauc vienu skaņu un lūdz bērnu nosaukt pēc iespējas vairāk vārdu, kuros ir šī skaņa, piemēram, <i>p</i> – plaukts, ziepes u. c.	Jaunrade un uzņēmējspēja Iztēle, elastība, abstraktā domāšana. Pašvadīta mācīšanās Patstāvīgs novērojums un vārdu vai priekšmetu izvēle.

6. Valodas struktūra. Skaņa un burts

6.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: Skaņu apzīmē ar atbilstošu burtu.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.				
2.	Izrāda interesi par burtiem.	Atpazīst atsevišķus burtus.	Darbojoties iepazīst sev nozīmīgus burtus.	Atpazīst un nosauc sev nozīmīgus burtus.
3.	Atpazīst lielāko daļu burtu.	Atpazīst lielāko daļu burtu, no burtiem veido īsus vārdus.	Skaņu apzīmē ar atbilstošu burtu.	Nekļūdīgi atpazīst un nosauc visus burtus, no burtiem veido vārdu.

6.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: skaņa, burts, taisna, liekta, lauza līnija, svītra, lociņš, ovāls, pusovāls, cilpa, vārda pirmais burts, pirmā skaņa, vārda pēdējais burts, pēdējā skaņa.

Darbības: nosaukt burtu, izlasīt, nosaukt skaņu, saklausīt skaņu, veidot vārdu no burtiem.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, aizrautība.

6.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
iesaistās spēlē.	Organizē spēli ar skaņu vingrinājumiem.
Iepazīstas ar sev nozīmīgiem burtiem, piemēram, sava vārda pirmo burtu, tēta vārda pirmo burtu u. c. Iepazīst burta formu. Zīmē burtu, veido to no dažādiem materiāliem, attēlo ar pirkstiem, plaukstām vai visu augumu. Nosauc izveidoto burtu. Apkārtējā vidē atrod un nosauc pazīstamos burtus.	Darbojoties kopā ar bērnu, lasa atsevišķus burtus, raksta un lasa savu vārdu. Aicina bērnu nosaukt sava vārda pirmo burtu, aicina to uzrakstīt. Parāda burtu un nosauc to. Aicina saskatīt burta formu, attēlot burtu un nosaukt to. Rosina apkārtņē saskatīt pazīstamos burtus.

* *Pirmsskolas mācību programmas sasniegtais rezultāts.

6.4. Mācību līdzekļi

Izdales materiāli

- Burtu kartītes.
- “Faktūru burti” (uz cietām pamatnēm uzlīmēti atšķirīgas faktūras burtu silueti).
- “Kustīgais alfabēts” (iespiedburtu vai rakstīto burtu komplekts) un piemērota lieluma papīra, kartona vai auduma pamatne ar līnijām vai bez tām.

1. attēls. “Kustīgā alfabēta” piemērs. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgales foto)

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Andersone, G. u. c. *Didaktiskās spēles latviešu valodā. Zilēna skola*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2010. ISBN 9789934015281.
2. Burti un zilbes + skaņu modeļi. *Zilēna skola*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2014. ISBN 9789934047862.
3. burtubildes.lv. Burtu bildes [tiešsaiste]. 2015, 23. nov. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=nEO-UroChAWc>
4. Filmu studija RIJA. Joka pēc alfabēts [tiešsaiste]. 2012, 21. sep. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=W5e9GJfHC4A>
5. Gaismiņa. Alfabēts – skaņa, attēls, burts [tiešsaiste]. 2012, 26. dec. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=oUlckExYT3Y>
6. maciunmacies.valoda.lv. Burti nāk [tiešsaiste]. 2014, 1. okt. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: http://maciunmacies.valoda.lv/images/Maci/Pirmsskola/krasojama_gramata_Burti.pdf
7. Vītola, V. Ikdziedāsim alfabētu [tiešsaiste]. 2016, 21. aug. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=ZX_nxlm2A0s
8. pinterest.com. Urban alphabet [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://www.pinterest.com/mat15101506/urban-alphabet/>

6.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Kliņģeri

Bērns no mīklas veido kliņģerīšus kāda noteikta burtā formā (izvēlas, piemēram, to burtu, ar kuru sākas vārdadienas gaviļnieka vārds). Kad kliņģerīši izcepti, pasniedz tos kā dāvanu.

Variants. Bērni grupā izveido vārda visu burtu kliņģerīšus. Kad tie ir izcepti, var salikt visu vārdu.

Alfabēta dziesmas

Skolotājs demonstrē animācijas filmas, kurās apspēlēts alfabēts – nosaukti burti un vienlaikus demonstrēti tiem atbilstošie attēli. Ikdienu situācijās bērni dzied dziesmas vai to fragmentus no animācijas filmas.

Burtu formas apkārtējā vidē

Bērns vēro apkārtni pa kartona lapā izgrieztu taisnstūra formas lodziņu un saskata burtu formas dažādos priekšmetos un to detaļās. Skolotājs vai kāds no bērniem nofotografē objektu, pagriež fotogrāfiju tā, lai ir skaidri saskatāma burta forma, izdrukā burtu kartītes un saliek no šiem burtiem vārdus.

Variants. Saliek vārdus no telpā atrastiem sīkiem priekšmetiem, kuru forma atgādina kāda burta formu.

2. attēls. Vārds OZOLS, salikts no kartītēm ar apkārtne saskatītām burtu formām. (I. Briškas foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE “ATNES MAN...”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Darbojas grupās pa 3–5 bērniem. Palīdz skolotājam sagatavot spēli – atnest un sakārtot burtu kartītes.	Atlasa burtus, kuri ir biežāk sastopami bērnu vārdos, izkārtos tos jauktā secībā. Spēles sagatavošanas procesā vēlams iesaistīt arī kādu bērnu.	Sadarbība Darbība ar kopīgu mērķi.
Ieklausās skolotāja teiktajā. Nosauc sava vārda pirmo burtu. Saviem vārdiem raksturo burta formu (taisnas, liektas līnijas, stabiņš, pusaplis u. c.)	Jautā kādam no bērniem, piemēram: <i>Kārlī, ar kādu skaņu sākas tavs vārds?</i> Sagaida bērna atbildi, apstiprina to un parāda burtu K; pajautā bērniem, vai kāds no viņiem šo burtu jau zina. Jautā: <i>Kā izskatās burts K?</i>	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērtīgums.
Meklē un atnes priekšmetus, kuru nosaukums sākas ar norādīto burtu. Iesaistās sarunā. Vēro burtu, nosauc skaņu.	Rosina bērnu sameklēt grupas telpā priekšmetus, kuru nosaukums sākas ar burtu K. Kad bērns ir atnesis priekšmetu, aicina to nosaukt. Atkārtoti priekšmeta nosaukumu, paspilgtināti izrunājot vārda pirmo skaņu. Pievērš bērna uzmanību burta kartītei.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Priekšmetu meklēšana, iepriekšējo zināšanu aktualizācija un pārbaude.
Ar pirkstu pārvelk burta formu (“faktūru burts” vai burta kartīte), ar plašām kustībām gaisā attēlo burta formu, no detaļām (kociņiem, auklas u. c.) saliek burta formu.	Uzaicina bērnu ar pirkstu pārvilkt burta formu; pirms tam skolotājs katram individuāli parāda kustības virzienu. Aicina bērnu nolikt atnestos priekšmetus atpakaļ vietā. Darbošanos turpina ar citiem burtiem. Atbilstoši bērna spējām var darboties arī ar pēdējo skaņu vārdā un tai atbilstošo burtu.	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga darbošanās, kustību kontrole. Jaunrade un uzņēmējspēja Daudzveidīgu ideju radīšana, izvēloties materiālus burta formas atveidošanai.

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Atlasa un nosauc burtus, kurus pazīst, pārjautā citiem, ja ir šaubas. Šo spēli var spēlēt gan pa vienam, gan mazajā grupā (atlasa un atnes tos burtus, kurus kaut viens no grupas dalībniekiem pazīst). Sakārto darba vietu.	Rosina refleksiju. Aicina bērnu atlasīt visus burtus, kurus viņš pazīst. Aicina nosaukt katru zināmo burtu un pateikt kādu vārdu, kas sākas ar atbilstošo skaņu. Apstiprina bērna atbildes. Aicina bērnu sakārtot darba vietu.	Pāšvadīta mācīšanās Savu prasmju pašizvērtēšana. Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās darbībā pēc savas iniciatīvas. Pāšvadīta mācīšanās Darba vides sakārtošana.

6.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Vārdu siena

Uz planšetes vai kartona loksnes vairākās rindās ir izveidotas caurspīdīga materiāla kabatiņas, kurās var kārtot burtu vai vārdu kartītes.

Bērns ievieto kabatiņās vārdu kartītes vai saliek vārdus no burtu kartītēm. Atlasa un grupē vārdus atbilstoši situācijai (dienas vai nedēļas tematam, notikumiem u. c.).

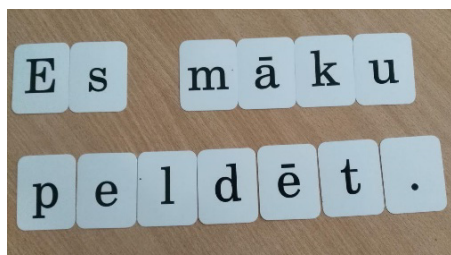
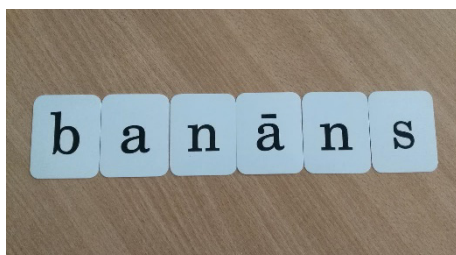
Variants. Skolotājs saliek kabatiņās situācijai atbilstošus vārdus un aicina bērnu tos izlasīt.

Vārda salikšana no burtiem

Bērns izvēlas vārdu, piemeklē atbilstošus burtus un saliek vārdu (teikumu).

3., 4. attēls. No rakstītajiem burtiem salikts vārds un teikums. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailes foto)

5., 6. attēls. No iespiestajiem burtiem salikts vārds un teikums. (I. Briškas foto)

7. attēls. Starp līnijām salikts vārds. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgales foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPĒLE “KUSTĪGAIS ALFABĒTS”

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iepazīstas ar materiālu.	Iepazīstina ar “Kustīgo alfabētu” – parāda, kā burtus izņemt no kastes un ievietot atpakaļ, pievēršot uzmanību tam, ka viens simbols ir pielīmēts, lai vienmēr varētu atrast vietu, kurā atlikt burtu atpakaļ, parāda arī garumzīmju un citu diakritisko zīmju nodalījumus.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums.
Nosauc pazīstamos burtus. Pārdomā savu pieredzi, izvēlas vārdu, piemēram, <i>banāns</i> . Saklausā atsevišķas skaņas vārdā, meklē tām atbilstošus burtus. Izveido vārdu (sk. 3., 5. att.). Turpina patstāvīgi strādāt, saliekot citus vārdus (teikumus) pēc paša izvēles (sk. 4., 6. att.). <i>Variants.</i> Saliek vārdu, izvietojot burtus starp līnijām (sk. 7. att.).	Skolotājs laiku pa laikam atver kasti, parāda, pastāsta, kas tajā atrodas, pārrunā ar bērniem atsevišķus burtus, nosauc tos, noskaidro, kurus burtus bērns pazīst. Uzaicina bērnu pateikt vārdu vai domu, bet pēc tam teikto salikt no burtiem. Darba gaitas piemērs. <i>Jautā: Ko tu šodien ēdi brokastīs? Ar kādu skaņu sākas vārds banāns?</i> Kopā ar bērnu atrod kastē burtu b un novieto uz galda. Mudina saklausīt nākamo skaņu vārdā, atrast tai atbilstošo burtu un novietot blakus b. Tā turpina, līdz viss vārds ir salikts. Atzinīgi novērtē to, ka bērns ir saklausījis visas skaņas vārdā, atpazinis tām atbilstošos burtus un salicis vārdu. Aicina bērnu turpināt darbu ar citiem vārdiem. <i>Variants.</i> Atlasa pa vienam eksemplāram no katra burta un rosina izvietot burtus starp līnijām.	Pašvadīta mācīšanās Savu zināšanu izvērtēšana. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Skaņu analīze un valodas izpēte – skaņu sasaistīšana ar atbilstošu burtu. Sadarbība Iesaistīšanās darbībā, uzklaušāšana un atsaukšanās. Pašvadīta mācīšanās Sagatavošanās rakstīšanai un lasīšanai, sava ķermeņa un prāta kontrole. Jaunrade un uzņēmējspēja Personīgi nozīmīgu vārdu izvēle.
Sakārto savu darba vietu.	Kad bērns beidzis darboties, mudina viņu sakārtot savu darba vietu un novietot burtu kasti tai paredzētajā vietā.	Pašvadīta mācīšanās Darba vietas organizācija.

7. VALODAS STRUKTŪRA. LASĪŠANA

7.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Lasa vārdus un saprot izlasīto.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.	Šķirsta grāmatu, pēta tajā esošos attēlus, tekstu.	Šķirsta grāmatu, atdarina lasīšanu.	Pievērš uzmanību rakstiskai informācijai.	Atdarina lasīšanu – “lasa” vairākkārt dzirdētu tekstu tuvu oriģinālam.
2.	Atpazīst sava vārda grafisko attēlu.	Atpazīst atsevišķu vārdu grafisko attēlu.	Lasa savu vārdu un atsevišķus uzrakstus apkārtne.	Lasa atsevišķus vārdus; pazīst burtus.
3.	Lasa īsus vārdus, ja tiem blakus ir acīmredzams konteksts.	Lasa atsevišķus vārdus bez acīmredzama konteksta.	Lasa vārdus, saprot izlasīto.	Patstāvīgi lasa īsus tekstus; saprot izlasīto.

7.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: vārds, skaņa, burts, alfabēts, garumzīme, mīkstinājuma zīme, teikums, grāmata, lapa, lappuse, vāks, sākums, beigas, kartīte, attēls u. c.

Darbības: šķirt lapas, šķirstīt grāmatu, atpazīt, nosaukt burtu, vērot attēlus, lasīt.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, interese, prieks, gudrība, informācija u. c.

7.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās un vēro, kā pieaugušais lasa. Darbojas ar grāmatu (šķir lapas, vēro attēlus), nosauc sev pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes, darbības. Pievērš uzmanību rakstiskai informācijai.	Lasa priekšā bērnam, dažiem bērniem vai visai grupai. Rosina skatīties grāmatas. Skatās grāmatas kopā ar bērnu. Rosina sarunu par grāmatā redzamo un skolotāja lasīto.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniegtais rezultāts.

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Iepazīstas ar sava vārda grafisko attēlojumu. Izgatavo sava vārda kartīti un to lieto atbilstoši vajadzībai, piemēram, pieliek pie sava darba. Lasa uzrakstus, ievēro pazīstamus vārdus. Izvēlas sev interesējošu grāmatu, žurnālu, atrod tajā pazīstamus burtus un vārdus. Veido uzrakstus, norādes, burtu grāmatas un plakātus.	Rosina izgatavot sava vārda kartīti, piemēram, uzlīmējot vai izkrāsojot burtu siluetus. Aicina ikdienā lietot vārda kartīti. Kopā ar bērniem izvieto telpā tematam atbilstošus uzrakstus, piemēram, priekšmetu nosaukumus. Piedāvā tematam piemērotas grāmatas, žurnālus. Kopīgi veido uzrakstus, norādes, grāmatas.
Nosauc atsevišķus apkārtņē un grāmatā redzamos burtus. Lasa savu vārdu. Lasa īsus vārdus apkārtējā vidē, grāmatās, žurnālos, digitālos informācijas avotos. Liek vārdu no burtiem, ievērojot virzienu no kreisās puses uz labo.	Rada situācijas, kurās nepieciešams izlasīt tematam atbilstošus vārdus vai īsu tekstu. Piedāvā lasīšanai īsus vārdus, burtu un vārdu spēles. Piedāvā materiālus vārdu salikšanai. Organizē darbu ar bērniem individuāli un mazās grupās.

7.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- Dažādu veidu grāmatas: mīksta plastmasas bilžu grāmatas, tekstila grāmatas, skanošas grāmatas, grāmatas ar uzlīmēm, ar biezām lapām, lasāmas grāmatas cietos vākos, kurās ir lieli attēli un maz teksta, krāsojamās grāmatas, bilžu grāmatas, grāmatas ar izvirzāmām ilustrācijām (*pop-up book*) un tekstu (piemēram, pasaku), digitāli projicējami teksti.
- Dažādi teksti: folklorā, bērnu literatūras klasika, mūsdienu bērnu literatūra, populārzinātniskā literatūra, periodika, komiksi, teksti uz plakātiem un fotogrāfijās, audioieraksti.
- Burtu kartītes un puzzles.
- Vārdu siena – pie lielformāta papīra pamatnes vairākās rindās cita virs citas horizontāli piestiprinātas caurspīdīga materiāla šauras un garas “kabatiņas”, kurās var ievietot dažādus uzrakstus.
- Vārdu kartītes ar uzrakstiem (bērnu vārdi, telpu nosaukumi, objekti grupas telpā u. c.) (sk. 1., 2. att.).
- Dzejoļu, pirkstiņrotaļu ilustrācijas (sk. 3. att.).
- Īpaši sagatavotas grāmatiņas, kurās atvēruma vienā pusē ir vienkārša ilustrācija, otrā – īss teksts (sk. 4. att.).

1. attēls. Darbības vārdu kartīšu piemēri spēlei “Izlasi un izdari!”. (PIL Pērļu māja. Z. Baltgaile)

glezna	salvete	dakšiņa
krēsls	bloda	galds
lācis	slota	zīmulis
lelle	durvis	krūze

2. attēls. Priekšmetu nosaukumu kartīšu piemēri. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgaile)

3. attēls. Dzejoļa ilustrācija, kas veidota kā zīmējumu kolāža. (I. Irbes kolāža)

4. attēls. Mazās grāmatiņas piemērs. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailis foto)

Mācību tehniskie līdzekļi

Projektors un dators ar interneta pieslēgumu.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Andersone, G. u. c. *Mana grāmata. Raibā pasaule. 6 gadi*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011. 80 lpp. ISBN 9789934021466.
2. Grāmatas no sērijas *Bikibuks*. Rīga : Liels un mazs, 2012.–2017.
3. *Mana interaktīvā elektroniskā grāmata. Raibā pasaule. 6 gadi*. (CD). Rīga : Zvaigzne ABC, 2012. ISBN 9789934021848.
4. atbalstsizcilibai.lv. Pirmsskolas uzdevumi. Vienaudzī mācīšanās lasītprasmes veicināšanai pirmsskolā [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/lasit-uzdevumi/pirmsskolu/>
5. lasamkoks.lv. Digitālā bibliotēka. Latvijas Nacionālā bibliotēka [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: https://lasamkoks.lv/berni/lat/digitala_biblioteka/
6. maciunmacies.lv. Interaktīvās spēles. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2013, 25. nov. [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <http://maciunmacies.valoda.lv/video-maci/video-konsultacijas/8-maci/232-interaktivas-speles>
7. maciunmacies.lv. Spēles. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <http://maciunmacies.valoda.lv/speles>
8. soma.lv. Brīvpieejas saturs mācībām. Rīga : Lielvārds [tiešsaiste]. 2016 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://soma.lv/>

7.5. Pirmsskolas izglītības 1. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Patstāvīgi aplūko dažādas grāmatas, piemēram, bilžu grāmatas, tekstila grāmatas, grāmatas ar skaņu efektiem. Skolotājs vēro bērnu, iesaistās, komentē, kopā ar bērnu izpēta grāmatas struktūru, lasa priekšā, reizēm norāda uz katru izlasīto vārdu. Bērns vēro un atdarina.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. ES LASU

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Bērni grupā (3–5 bērni) klausās skolotāja lasījumā. Emocionāli atsaucas teksta saturam. Norāda vai nosauc attēlā redzamos tēlus.	Aicina bērnus kopīgi lasīt. Demonstrē grāmatu vai plakātu ar tekstu un ilustrāciju. Lasa tekstu. Vēro bērnus un, ja nepieciešams, paskaidro vārdu nozīmi. Aicina komentēt ilustrācijas.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās un vērīgums.
Noklausās tekstu vairākas reizes. Patstāvīgi skatās grāmatu (vai citu materiālu), imitē lasīšanu.	Atsaucoties bērna ierosinājumam, lasa vienu un to pašu tekstu vairākas reizes (bērnām ir svarīgi vienu tekstu dzirdēt vairākkārt).	Pašvadīta mācīšanās Uzmanība, vērīgums, atmiņas vingrināšana.
Pēc savas iniciatīvas “lasa” priekšā citiem bērniem un skolotājam. Pēc savas iniciatīvas izspēlē teksta sižetu ar rotaļlietām vai pats (individuāli vai kopā ar citiem).	Novieto grāmatas (vai citus materiālus) grupas vidē, kur bērni tām var brīvi piekļūt.	Jaunrade un uzņēmējspēja Teksta izvēle saskaņā ar savu personīgo nozīmību, iesaistīšanās rotaļā pēc savas iniciatīvas.

7.6. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Vārda kartītes izgatavošana

Bērns kopā ar skolotāju izgatavo sava vārda kartīti – saliek vārdu no atsevišķiem burtiem vai burtu detaļām, raksta, zīmē, izkrāso vārdu u. c. Gatavo kartīti novieto uz lielas kartona pamatnes pie sienas, pie sava skapīša vai galda, piesprauž pie apģērba iepazīšanās rotaļas laikā vai kādā pasākumā.

Burta atpazīšana vārdā

Skolotājs sagatavo tāfeli (vai papīra lapu), uz kuras stabiņā uzrakstīts kāds burts. Izrunā vai aicina bērnus nosaukt vārdus, kuros ir šis burts, un pieraksta pārējos vārda burtus. Kopīgi secina, vai burts ir vārda sākumā, vidū vai beigās (sk. 5. att.).

e	sega	s	sula
e	ezis	s	kaķis
e	sauļe	s	aste
e	bebrs	s	ods

5. attēls. Burta atpazīšana vārdā.

Vārdu siena

Bērns no poligrāfijas materiāliem izgriež atsevišķus vārdus vai saliek tos no atsevišķiem burtiem (var izmantot burtu kartītes vai no žurnāla izgrieztus burtus) uz “vārdu sienas”. Grupē vārdus atbilstoši situācijai (dienas vai nedēļas tematam, notikumam) vai kādam nosacījumam, piemēram, vienuviet liek vārdus, kuri sākas ar vienu un to pašu burtu.

Variants. Skolotājs saliek vārdus, kuri pieskaņoti tematam. Bērns tos lasa, iesaistās darbībā un dienas gaitā papildina “vārdu sienu” ar jauniem vārdiem vai ilustrācijām.

Priekšmetu kaste

Bērns ņem pa vienam priekšmetam no kastes un piemeklē kartīti ar atbilstošu vārdu. Kastē iepriekš ievietoti dažādi, bērnam pazīstami objekti (lampa, kastanis, zīmulis u. c.). Uzsākot lasīt, bērnam ir vieglāk, ja vārdu saista ar atbilstošu attēlu vai priekšmetu. Tas palīdz vieglāk saprast izlasīto, jo abstraktā domāšana šajā vecumā vēl tikai attīstās. Priekšmetus kastē vēlams ik pa laikam mainīt, lai bērns varētu atkārtoti darboties.

Variants. Skolotājs piedāvā spēli dažādus bērnam pazīstamus objektus vai attēlus ar dažādiem objektiem, kuru nosaukumā ir divskanis (aita, spainis, poga, puika u. c.).

6. attēls. Priekšmetu komplekts. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgaile)

aīta

puika

ziepes

7. attēls. Priekšmeti un kartītes spēlei. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgaile)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. PRIEKŠMETU KASTE

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
	Uzaicina bērnu atvērt kasti un citu pēc cita izņemt no tās visus priekšmetus un nosaukt tos.	
Iesaistās procesā. Izpēta, kas atrodas kastē, pa vienam ņem priekšmetus laukā no kastes, nosauc tos un novieto uz galda. Nosauc burtus vārdā un izlasa vārdu.	Pa vienai piedāvā bērnam vārdu kartītes ar priekšmetu nosaukumiem. Aicina bērnu nosaukt burtus, kuri ir piedāvātajā vārdā, un izlasīt vārdu.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, individuāli lasot kartītes un patstāvīgi savietojot tās ar priekšmetiem.
Pieliek izlasītā vārda kartīti blakus attiecīgajam priekšmetam uz galda. Pēc savas iniciatīvas turpina lasīt un novietot kartītes blakus atbilstošajiem priekšmetiem.	Apstiprina un, ja nepieciešams, precizē bērna izlasīto, un lūdz novietot vārda kartīti uz galda blakus attiecīgajam priekšmetam. Turpinājumā dod iespēju bērnam darboties patstāvīgi.	Jaunrade un uzņēmējspēja Spēle pēc savas iniciatīvas, vairāku variantu pārbaudīšana.

7.7. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Situatīva lasīšana

Ikdienas situācijās lasa dažādus uzrakstus, norādes, tekstu informācijas avotos (biļete, sēklu paciņa, recepte, plakāts, pieturvietas nosaukums, pārtikas iepakojums u. c.). Kopīgi spriež par izlasītā nozīmi un atbilstoši rīkojas.

Patstāvīga lasīšana

Skolotājs piedāvā bērnam dažādas grāmatas. Bērns atbilstoši savām interesēm izvēlas vienu grāmatu, šķirsta to un patstāvīgi lasa. Pēc lasīšanas kopā ar skolotāju pārrunā grāmatas saturu un gūto mācīšanās pieredzi.

8. attēls. Grāmatas grupas vidē. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgales foto)

Spēle “Izlasi un izdari!”

Bērns izlozē kartīti ar darbības vārdu (sk. 1. att.). Izlasa, kas tajā rakstīts, un ar kustībām un mīmiku demonstrē pārējiem nosaukto darbību. Pārējie min, kas kartītē bija rakstīts.

Spēle “Izlasi un atrodi!”

Bērns izlozē kartīti ar priekšmeta nosaukumu (sk. 2. att.). Izlasa, kas tajā rakstīts, un novieto kartīti blakus atbilstošajam priekšmetam.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. GRĀMATIŅAS PIRMAJAI LASĪŠANAI

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Stāsta par savu pieredzi, stāsta par savām interesēm.	Aicina uz sarunu. Jautā: <i>Kas tevi interesē? Par ko tev patīk domāt? Ko interesantu tu zini?</i> Pieraksta bērnu nosauktos tematus un piestiprina uzrakstus redzamā vietā.	Pašvadīta mācīšanās Savu spēju un interešu apzināšanās.
Vēro grāmatplauktu, ar skolotāja palīdzību atrod grāmatu par izvēlēto tematu. Secina, ka grāmatas ir sakārtotas noteiktā sistēmā. Atrod ērtu vietu un patstāvīgi aplūko grāmatu. Lasa grāmatu sev piemērotā tempā un veidā – secīgi šķir grāmatas lapas, pievērš uzmanību ilustrācijām, virsrakstiem, burtiem, vārdiem, teikumiem, tekstam kopumā.	Piedāvā izvēlei bērnu izvirzītajiem tematiem atbilstoša satura grāmatas. Mudina bērnu izlasīt grāmatu, palīdz, ja nepieciešams. Apsveic bērnu ar pirmo izlasīto grāmatu.	Jaunrade un uzņēmējspēja Izvēle saskaņā ar savām interesēm. Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga lasīšana, gandarījums par paveikto.
Pārdomā teksta un ilustrāciju saturu. Stāsta citiem par savu grāmatu. Klausās citu stāstītajā, uzdod jautājumus. Patstāvīgi lasa paša izvēlētas grāmatas. <i>Variants.</i> Zināmu tekstu skaļi lasa priekšā citiem.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Par ko ir tava grāmata? Kā tu to zini? Kas piesaistīja tavu uzmanību? Ko tu uzzināji, lasot grāmatu? Ko tu gribētu citiem pastāstīt par redzēto un izlasīto?</i> Regulāri rosina bērnu lasīt vēl citas grāmatas un dalīties lasīšanas pieredzē ar citiem.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Teksta analīze, savas pieredzes strukturēšana. Pilsoniskā līdzdalība Priekšā lasīšana citiem grupas biedriem.

8. Valodas struktūra. Rakstīšana

8.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts: *Raksta rakstītos burtus.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.				
2.	Raksta atsevišķus burtu elementus, mācās pareizi satvert rakstāmriku.	Raksta burtu elementus neierobežotā laukumā, pareizi satver rakstāmriku.	Raksta burtu elementus neierobežotā laukumā.	Raksta burtu elementus neierobežotā laukumā, kontrolē rokas, pirkstu muskulatūru.
3.	Pazīst un raksta atsevišķus rakstītos burtus neierobežotā laukumā.	Pazīst un raksta gandrīz visus rakstītos burtus neierobežotā laukumā.	Raksta rakstītos burtus neierobežotā laukumā.	Pazīst un raksta visus rakstītos burtus, savu spēju robežās savieno tos kopā.

8.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: burts, trafarets, slīpums, taisna, liekta, lauza līnija, svītra, lociņš, ovāls, pusovāls, cilpa.

Darbības: pārvilkst, apvilkst, rakstīt, pārrakstīt, izlabot u. c.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, aizrautība.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniegtais rezultāts.

8.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Vēro, kā pieaugušais raksta uz dažādām virsmām ar dažādiem rakstāmpiederumiem. Neierobežotā un ierobežotā laukumā zīmē dažādas līnijas un formas uz dažādām virsmām. Pārvelk līnijas (taisnas, liektas, laužas). Atdarina pieaugušā veiktās rakstīšanas kustības, raksta burtu elementus (svītra, lociņš, ovāls, pusovāls, cilpa). Patstāvīgi raksta burtu elementus uz dažādām virsmām. Saskata apkārtņē un tekstā pazīstamus rakstītos burtus, nosauc tos. Pazīst un pārvelk rakstītos burtus. Raksta rakstītos burtus.	Raksta ar dažādiem rakstāmpiederumiem uz dažādām virsmām. Darbojas kopā ar bērnu, piedāvā izmēģināt rakstīšanu ar dažādiem rakstāmpiederumiem uz dažādām virsmām neierobežotā un ierobežotā laukumā, piemēram, rakstīt sniegā, uz asfalta, gaismas galda u. c. Raksta kopā ar bērnu, komentē savas darbības. Piedāvā pārvilkāt un zīmēt dažādas līnijas. Piedāvā vingrinājumus burtu elementu rakstīšanai, pārvilkšanai. Seko zīmuļa pareizam satvērienam. Aicina uzrakstīt jau zināmos rakstītos burtus. Aicina iemācīties rakstīt jauno burtu. Aicina novērtēt, kā burts izdevies, kā to varētu uzrakstīt vēl labāk. Uzslavē bērnu par centību un neatlaidību.

8.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Papīrs (ar līnijām un bez tām), burtnīca, rakstāmpiederumi, paplāte, kartītes ar burtiem, cipariem, īsiem dzejolišiem u. c., dažādi vienkāršas formas trafareti, burtu trafareti, "faktūru burti" – uz cietas pamatnes, piemēram, kartona uzlīmēti atšķirīgas faktūras rakstīto burtu silueti. Burtus var izgatavot no samta papīra, smilšpapīra un citiem materiāliem. Ieteicams diferencēt patskaņu un līdzskaņu burtu kartītes, izvēloties tām atšķirīgu fona krāsu.

1. attēls. Rakstīto burtu kartīšu paraugi. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailis foto) 2. attēls. Burtu kartīšu uzglabāšana. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailis foto)

Mācību tehniskie līdzekļi

Gaismas galds, tāfele.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Andersone, G., Ptičkina, Ā. *Sāksim rakstīt!* Rīga : Zvaigzne ABC, 2011. 24 lpp. ISBN 9789934018817.
2. VISC. Rakstītprasmes mācība sešgadīgiem bērniem [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 12. septembrī]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/20101011_rakstitprasmes.pdf

8.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Burtu trafareti

Bērns apvelk burtu vai to elementu trafaretus gan pa iekšējo, gan ārējo kontūru.

3., 4. attēls. Trafareta apvilkšana pa ārējo un iekšējo kontūru. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailis foto)

Brīnumburti

Uz gaismas galda uzber plānu kārtu smilšu un ar pirkstiem vai otu smiltīs zīmē burtus. Skolotājs var piedāvāt dažādus noteikumus, piemēram, rakstīt sava vārda pirmo burtu, kāda objekta nosaukuma pirmo burtu, burtu savienojumus vai atsevišķus elementus, rakstīt burtu vienu vai vairākas reizes, lielu vai mazu burtu, rakstīt individuāli vai vairākiem bērniem kopā katram savu burtu u. tml.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. TRAFARETI

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izvēlas nepieciešamās lietas, kopā ar skolotāju novieto tās uz paplātes un dodas uz paša brīvi izvēlētu darba vietu.	Sagatavo nepieciešamos materiālus un darba piederumus: dažādu formu trafaretus, paliktņus (lai lapa neslidētu), papīru, krāsu zīmuļus un paplātes materiālu un piederumu pārvešanai. Uzaicina bērnu izvēlēties trafaretu un krāsu zīmuļus atbilstoši savām interesēm.	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga izvēle; patstāvīga darba vietas iekārtošana.

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Vēro skolotāja darbību un atkārto. Paņem no paplātes paliktni un novieto uz tā lapu, bet uz lapas – trafaretu. Izvēlas vienu zīmuli un lēni apvelk trafaretu. Novieto trafaretu atpakaļ uz paplātes. Izvēlas citas krāsas zīmuli un lēnām, rūpīgām kustībām, velkot taisnas līnijas, izkrāso uzzīmēto formu. Novieto zīmuli un trafaretu uz paplātes, noliek malā savu darbu. Patstāvīgi darbojas ar trafaretiem, apvelkot tos un izkrāsojot iegūtās figūras.	Demonstrē darba secību un tehniskos paņēmienus. Ja nepieciešams, diferencē uzdevumus. Iedrošina un uzslavē bērnu. Aicina bērnu izvēlēties citus trafaretus un turpināt darbošanos. <i>Variants.</i> Rosina kombinēt dažādus trafaretus.	Pašvadīta mācīšanās Paškontrole un griba. Sadarbība Darbošanās saziņā ar skolotāju. Jaunrade un uzņēmējspēja Patstāvīga izvēle. Pašvadīta mācīšanās Darba vietas iekārtošana, darbību secības un motorikas kontrole.
Izvērtē savu darbību, izmantojot skolotāja dotos atslēgvārdus un jautājumus. <i>Man vislabāk izdevās...</i> <i>Es protu...</i>	Rosina refleksiju.	Pašvadīta mācīšanās Savas darbības un tās rezultāta izvērtēšana.

8.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Manas burtu kartītes

Skolotājs iepazīstina bērnu ar jaunā burta rakstību. Demonstrē burtu, nosauc tā elementus, pārvelk tā formu un piedāvā to izdarīt arī bērnam. Rosina bērnu nosaukt jauno burtu, raksturot tā formu un pastāstīt, kādā secībā tas būtu rakstāms.

Bērns uz lapas raksta burtu pēc skolotāja parauga. Izgriež lapas fragmentu ar uzrakstīto burtu un uzlīmē to uz kartona pamatnes, izveidojot burta kartīti.

Skolotājs rosina pēc iespējas daudzveidīgas darbības ar uzrakstīto burtu kartītēm, piemēram, pacelt burta kartīti, parādīt burtu, norādīt uz to, iedot burta kartīti, novietot to norādītajā vietā. Bērns iesaistās darbībās, koncentrējot uzmanību uz jauno burtu. Ja bērns, izvēloties burtu, kļūdās, piemēram, burta a vietā parādot m, skolotājs komentē: *Redzu, ka tu man esi iedevs m, bet vai tu varētu man iedot burtu a?*

Darbošanās ar “faktūru burtiem”

Skolotājs novieto uz darba virsmas trīs “faktūru burtus”, iespējami atšķirīgus pēc formas un skaņas, piemēram, burtus m, a un t. Nosauc burtu un demonstrē, kā ar pirkstiem pārvilkt burta formu rakstīšanas virzienā.

Bērns ar vadošās rokas pirkstiem vairākkārt pārvelk burta formu, neapzināti saglabājot šo kustību muskuļu atmiņā. Tad atkārto kustību, ar zīmuli rakstot burtu uz papīra vai citas virsmas.

Refleksijā saviem vārdiem stāsta par rokas kustību virzienu, secību un burta formu.

5., 6. attēls. Burtu iepazīšana. (Pīl Pērļu māja. Z. Baltgailis foto)

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. RAKSTĪŠANA PĒC PARAUGA

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iepazīstas ar piedāvātajiem materiāliem un darba piederumiem. Patstāvīgi izvēlas tos rakstīšanai sev nozīmīgā brīdī.	Sagatavo nepieciešamos materiālus un darba piederumus: rakstīto burtu paraugus, papīra lapas (tādas pašas kā paraugu lapas), rakstāmpiederumus un paplāti materiālu un darba piederumu pārņemšanai.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Situācijai piemērotu darba piederumu un materiālu izvēle.
Spriež par iespējām ar rakstīšanas palīdzību atrisināt problēmu, piemēram, lai neko neaizmirstu, lai zinātu īsto laiku, lai droši orientētos telpā u. c.	Ievēro bērna interesi par rakstīšanu vai piedāvā bērnam (bērnu grupai) situāciju, kad noteikta teksta vai vārda rakstīšana ir svarīga, piemēram, izgatavot biļetes uz labdarības koncertu, uzaicināt vecākus uz svētkiem bērnudārzā, izgatavot norādes vai uzrakstus izvietojšanai telpā, atzīmēt dabas novērojumus, pierakstīt plānoto darbu secību katrai dienai vai drauga dzimšanas dienas datumu.	Pilsoniskā līdzdalība Personīgi un sabiedriski nozīmīgas darbības plānošana.
Pārdomā kvalitatīvas rakstīšanas kritērijus (saprotami, pareizi, ritmiski) un savas iespējas – ko es protu, ko neprotu uzrakstīt.	Rosina sarunu par pareizi uzrakstīta teksta nozīmību saziņā un bērna iespējām tādu uzrakstīt. Uz lapas vai uz tāfeles uzraksta nepieciešamā teksta paraugu.	Kritiskā domāšana un problēmrisināšana Vērtēšanas kritēriju izvirzīšana.
Saliek vajadzīgos materiālus un darba piederumus uz paplātes un aiznes uz brīvi izvēlētu, rakstīšanai piemērotu vietu. Patstāvīgi noraksta, vērojot paraugu.	Rosina ērti iekārtoties un norakstīt vajadzīgo tekstu. Atbalsta bērnu – vēro viņa darbību, komentē, ievērojo veiksmes un, ja nepieciešams, mudina labot kļūdas.	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga darba vietas iekārtošana, paškontrolē.
Kopīgi novērtē, cik svarīgi bija rakstīt. Konstatē, kuri burtu elementi, burti, burtu savienojumi un vārdi ir izdevušies ļoti labi, kurus vēl jāvingrinās rakstīt.	Rosina refleksiju. Jautā par rakstīšanas nolūku, rakstītā teksta pielietojumu, bērna pieredzi un prasmēm. Palīdz īstenot bērna ieceru, ja rakstīto vajag kādam nosūtīt, piestiprināt redzamā vietā u. tml.	Pašvadīta mācīšanās Savu darbību un to nozīmības apzināšanās.

9. Valodas struktūra. Skaņa un vārds

9.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts (valsts valodā mazākumtautību izglītības programmās): *Latviešu valodā mācās pareizi izrunāt skaņas.*

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.				
2.	Pievērš uzmanību garo un īso patskaņu atšķirībai.	Saklausa garos patskaņus un pievērš uzmanību līdzskaņu izrunai.	Saklausa garos patskaņus un līdzskaņus.	Saklausa un izrunā garos patskaņus un līdzskaņus.
3.	Pievērš uzmanību īsajiem un garajiem patskaņiem savā runā.	Pareizi izrunā atsevišķus garos patskaņus, līdzskaņus, divskaņus.	Mācās pareizi izrunāt skaņas.	Ikdienas saziņā pareizi izrunā garos patskaņus, līdzskaņus, divskaņus.

9.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: skaņa (gara, īsa u. c.), ieelpa, izelpa.

Darbības: saklausīt, nosaukt skaņu, izrunāt (gari, īsi, ilgi), teikt, elpot caur muti vai degunu, ieelpot, izelpot, izpūst.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, skaidrība, aizrautība.

9.3. Mācību process

Bērna darbība	Skolotāja darbība
Klausās un atkārto dzirdētās skaņas. Vingrinās pareizi izrunāt garos patskaņus, līdzskaņus un divskaņus. Atšķir skaņas pēc skanējuma (gara, īsa u. c.). Mācās pareizi izrunāt skaņas vārdos.	Piedāvā vingrinājumus un spēles skaņu izrunas veidošanai, īpaši garo patskaņu, divskaņu un to skaņu, kas nav bērna dzimtajā valodā, izrunai. Runā lēni, saprotami, paspilgtinot apgūstamo skaņu. Pievērš bērna uzmanību pareizai skaņu izrunai. Kļūdas gadījumā demonstrē pareizu izrunu, aicina bērnu runāt kopā ar skolotāju.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniegtais rezultāts.

9.4. Mācību līdzekļi

Skaņu izrunas vingrinājumi un skaitāmpanti

Skaņu izrunas vingrinājumu piemēri (autore *Inese Eglīte*).

Zēns sauc – ē-ē-ē-ē-ē.

Auto rūc – rrrrr.

Suns kauc – ū-ū-ū-ū-ū.

Bite dūc – zzzzz.

Lielā ielā sniega daudz.

Veikalā biezs siers un piens,

Lielā ielā sliedes kauc.

Dzeltens sviests un biežpiens.

Ā, ā – ārā, ārā.

Ābelē āboli karājas.

Ū, ū – ūdenī, ūdenī.

Ūdenī ūdensrozes šūpojas.

Ē, ē – sētā, sētā.

Ēdnīcā ēd ēzelis.

Ī, ī – rītā, rītā.

Īrijā vīri cīkstējas.

b, b, b – bum – bumba

Somā otas, kamoli,

p, p, p – pum – pumpa

Grozā ogas, āboli.

ķ, ķ, ķ – ķi – ķimene

Olgai balons, konfektes,

ģ, ģ, ģ – ģi – ģimene

Soņai šokolādes torte.

t, t, t – trau – trauki

d, d, d – drau – draugi

s, s, s – sā – Sāra

z, z, z – zā – Zāra

Skaitāmpantu un dzejoļu piemēri.

Viena maza turku pupa

Ceļoja uz Angliju,

Anglija bij' aizslēgta,

Atslēga bij' nolauzta;

Viens, divi, trīs,

Nu tu esi brīvs!

Jānis Baltvilks

Dzenis kala tik-taku

Dzenis kala tik-taku.

Pele mala piku-paku.

Cūka raka ciku-caku.

Tā tas bija, to tev saku.

Viens, divi, trīs,

un tu esi brīvs!

Jāzeps Osmanis

Krikumi, krakumi,

Krikumkrakumi.

Krikumkrakumi,

Trikumtrakumi

Ceļā mums īzaug

Kā kurmjū rakumi.

Ojārs Vācietis

Viens pa ceļu gāja

Viens pa ceļu gāja,
priekšā bija māja,
iekšā kādu rāja,
jo viņš nezināja,
kur ir kreisā kāja,
kur ir labā kāja.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. Baltvilks, J. *Krūmu krāmu jēru jūra*. Rīga : Zīlīte, 1993. 45 lpp.
2. Brantevica, A. *Draiskie artikulācijas vingrinājumi*. Rīga : RaKa, 2016. 46 lpp. ISBN 9789984483421.
3. Brice, B. *Skaņu pasakas un ritma rotaļas. Rokasgrāmata skolotājiem un vecākiem*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011. 144 lpp. ISBN 9789934013935.
4. Brice, B. *Viss sākas ar rotaļu. Metodiskie ieteikumi un rotaļas pirmsskolas un sākumskolas bērniem*. Rīga : RaKa, 2013. 244 lpp. ISBN 9789984462820.
5. Cukura, A. u. c. *Vispārējie vingrinājumi logoritmikā: speciālo skolu jaunāko klašu audzēkņu valodas korekcijai un vispārējai attīstībai*. Rīga : Pētergailis, 2016. 63 lpp. ISBN 9789984334202.
6. Eglīte, I. u. c. *Латышский язык. Первый учебник / Latviešu valoda. Pirmā mācību grāmata*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2018. 53 lpp. ISBN 9789934076961.
7. Eglīte, I. *Tip top. 6 gadi. Latviešu valoda mazākumtautību bērniem*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2012. ISBN 9789934029370.
8. Līdaka, J. *Kur pazūd garumzīmes?* Rīga : RaKa, 2018. 85 lpp. ISBN 9789984463452.
9. Līdaka, J. *Mēs esam divskaņi*. Rīga : MD Creative, 2018. 80 lpp. ISBN 9789934195297.
10. Līdaka, J. *Mūs var atšķirt!* Rīga : RaKa, 2015. 103 lpp. ISBN 9789984463186.
11. Skaista, U., Bārda, E. Valodas (runas un rakstu) attīstības veicināšana bērniem vecumā no 5 līdz 8 gadiem. SIA Apgāds Mansards [tiešsaiste]. 2011 [skatīts 2019. g. 11. septembrī]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/valattveic_5_8.pdf

9.5. Pirmsskolas izglītības 2. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Vingrinājumi diferencētas ieelpas un izelpas attīstībai

Rīta aplis

Skolotājs piedāvā fonētiskos, pirkstu, delnas, kustību un elpošanas vingrinājumus.
Mudina bērnu noskaņoties darbam "izpūšot" laukā visu, kas traucē strādāt, dziļi ievilkt elpu caur degunu u. c.

Māja

Mēs ceļam, ceļam, ceļam, ceļam,	<i>Liek dūrītes vienu uz otras.</i>
Mēs lielu māju ceļam.	<i>Liek dūrītes vienu uz otras.</i>
Pamati, sienas, jumts, skurstenis.	<i>Attiecīgi rāda ar rokām.</i>
Dūmi.	<i>Izpūš gaisu caur muti vai degunu un ieelpo caur muti vai degunu.</i>
Logi, durvis.	<i>Savieno rādītājpirkstus ar īkšķiem, iztaisno rokas.</i>
Durvis vaļā, durvis ciet.	<i>Pastiepj rokas taisni uz priekšu, "atver" un "aizver" tās.</i>

Pirms vingrinājuma veikšanas jāpārrunā, kādās mājās cilvēki dzīvo (lielās, mazās), kāda ir pirmsskolas izglītības iestāde, cik durvju un logu ir grupas telpām, cik no tiem ir atvērti, cik – aizvērti, kādā krāsā ir bērnudārza durvis un logi. Skolotājs piedāvā bērniem celt arī mazu māju, dūrīšu vietā izmantojot rādītājpirkstus.

Mākonis

Skolotājs iedod katram bērnam zilu tilla lakatiņu. Bērni klausās skolotāja stāstījumu par mākonī un vēju un veic atbilstošās darbības ar lakatiņu.

Pa debesīm slīdēja mākonis.

Tas aizsedza sauli.

Te uzpūta stiprs vējš, un mākonis sāka slīdēt arvien ātrāk un ātrāk.

Pēc brīža vējš rimās.

Plivina lakatiņu.

Satver lakatiņu ar abām rokām un šūpina.

Pieliek lakatiņu pie mutes un spēcīgi pūš.

Mierīgi pūš lakatiņu.

Darbības tiek mainītas trīs, četras reizes. Šis uzdevums sekmē gan artikulācijas aparāta, gan pirkstu muskulatūras attīstību, jo bērni parasti pūš stiprāk, nekā spēj pirkstos noturēt lakatiņu.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. SPALVIŅAS LIDOJUMS

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Iesaistās rotaļā. Izvēlas vienu spalviņu.	Izstāsta artikulācijas aparāta vingrinājuma noteikumus. Izdala bērniem krāsainas spalviņas un aicina pūst, lai tās lidotu pēc iespējas ilgāk.	Jaunrade un uzņēmējspēja Iesaistīšanās rotaļā, aizrautība.
Pūš spalviņu ar dažādu spēku (vieglāk un spēcīgāk) dažādos virzienos (no sāniem, no apakšas, uz priekšu u. c.). Vēro, kurš pūšanas paņēmiens labāk palīdz spalviņai lidot. Izvēlas sev pāri un pūš spalviņu pamišus, palīdzot viens otram, lai spalviņa pēc iespējas ilgāk turētos gaisā.	Komentē savu un bērna darbību. Piedalās rotaļā. Iedrošina, uzslavē bērnu.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums, kustību un elpošanas paškontrolē. Jaunrade un uzņēmējspēja Vairāku variantu izmēģināšana. Sadarbība Darbošanās kopā ar grupas biedriem un skolotāju.
Pūš spalviņu, izrunājot kādu patskani. Patstāvīgi vingrinās.	Aicina pūst spalviņu, izrunājot skaņu ū. Piedāvā pūst izrunāt arī citus patskaņus – vispirms īsos, pēc tam garos.	Pašvadīta mācīšanās Patstāvīga vingrināšanās.

9.6. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Ezis un sēne

Baiba Brice

Eža atradums

Čāpo ezītis pa taku – čap, čap, čap, čap.
Atrod košu kļavas lapu – čap, čap, čap, čap.
Košo lapu plecā liek – čap, čap...
Ežuks naski tālāk iet – čap...

Pie "čap..." ritmā pa grīdu piesit kļavu lapas.

Ežuks atrod lielu sēni – čap...
Sēnei apkārt soļo lēni – čap...
Ežuks atrod beciņu – čap...
Apkārt apskrien tecīņus – čap...

Palēnina ritmu.

Paātrina ritmu.

"Sēnīti šo paņemšu – čap...
Vāverītei nesīšu!" – čap...

Lietus rotaļa

Jānis Baltvilks

Dziesmiņa par lietus krišanu

Lietus

krīt

un krīt,

un krīt.

Lietus

krīt

un krīt

bez mitas.

Lietus

krīt

un krīt

bez mitas.

Lietus

krīt

un nesa-

sitas.

Piks! Peks! Puks! Poks! Paks!

Bērni stāv aplī un tur rokās lielu, zilu auduma mākonī. Šūpojot to, runā dzejoli. Dzejolis tiek runāts gan ātrā, gan lēnā tempā, aktivizējot skaņas *p* izrunu.

Rudens klāt!

Bērni darbojas divās grupās, katra no tām izveido apli. Pirmās grupas bērni kopā ar skolotāju klusi un ritmiski runā: *čap, čap, čību-čību, čap!*, ar plaukstām ritmā piesitot pie ceļiem. Pēc tam paceļ rokas virs galvas un šūpo tās kā vējš kokus, runājot: *š-š-š... š-š-š... pūššš, pūššš... š-š-š-š*. Atkārto divas reizes.

Otrās grupas bērni runā: *Rudens klāt, rudens klāt – dzeltens, oranžs, ruds un sārts*. Atkārto divas reizes. Grupas mainās vietām un atkārto runas vingrinājumu. (Pēc B. Brices)

Rūķa rati

Rotaļa ritma izjūtas, runas un kustību koordinācijas attīstīšanai. (Pēc B. Brices)

Knipu, knapu, ripu, rapu

Izpilda kamola tīšanas kustības.

Skrien pa ceļu rūķa rati.

Sītot knipjus ar abu roku pirkstiem, klusi dipina kājas runas ritmā.

Rūķu saime ratos sēž,

Rūķiem bārdā svilpo vējš.

Runas ritmā dipinot apgriežas ap savu asi.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. KĀ IZRUNĀT SKAŅU IE?

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Atkārto vārdus, kuros ir skaņa ie. Saka <i>labdien</i> un <i>paldies</i> pēc savas iniciatīvas.	Ikdienā lieto vārdus, kuros ir skaņa ie, piemēram, <i>labdien</i> , <i>paldies</i> . Rosina bērnus atkārtot. Atsaucas bērna sveicienam, skaidri un precīzi izrunājot vārdu <i>labdien</i> . Ievēro, kad bērns iemācījies kāda vārda pareizu izrunu, uzslavē viņu.	Pilsoniskā līdzdalība Labvēlīgu savstarpējo attiecību un pozitīvas saskarsmes ieradumu veidošana.
Klausās dzejoli vai skaitāmpantu. Piebalso, runā kopā ar skolotāju. Atkārto skaitāmpantu vairākas reizes, runu pavada ar skanošajiem žestiem un citām kustībām.	Runā kādu dzejoli vai skaitāmpantu, kurā vairākkārt dzirdama skaņa ie, un aicina bērnu pievienoties. Skaitāmpanta piemērs. Vienu dienu Dzeru pienu; Vienu pienu Visu dienu.	Pašvadīta mācīšanās Koncentrēšanās, vērīgums. Sadarbība Darbošanās kopā ar grupas biedriem un skolotāju. Jaunrade un uzņēmējspēja Atraisīšanās, aizrautība, iztēlošanās.
Stāsta par savu mācīšanās pieredzi.	Rosina refleksiju. Jautā: <i>Kādus jaunus vārdus tu iemācījies izrunāt? Kuras latviešu valodas skaņas tev šķiet neierastas?</i>	Pašvadīta mācīšanās Novērtē savu un citu darbību, lepojas ar saviem sasniegumiem.

10. VALODAS STRUKTŪRA. LASĪŠANA LATVIEŠU VALODĀ

10.1. Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņi

Sasniedzamais rezultāts (valsts valodā mazākumtautību izglītības programmās): Pazīst iespīestos burtus, lasa īsus ikdienas situācijās un mācību procesā biežāk lietojamus vārdus.

Pirmsskolas izglītības posmi	Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti			
	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis*	Apguvis padziļināti
1.				
2.				
3.	Pazīst latviešu alfabēta burtus, kuriem līdzīgi burti ir krievu alfabētā.	Pazīst burtus un lasa atsevišķus vārdus latviešu valodā.	Pazīst iespīestos burtus, lasa un saprot īsus ikdienas situācijās un mācību procesā biežāk lietojamus vārdus.	Patstāvīgi lasa un saprot īsus vārdus latviešu valodā.

10.2. Ieteicamais vārdu krājums

Jēdzieni: skaņa, burts, taisna, liekta, lauza līnija, latviešu alfabēts, krievu alfabēts, vārda pirmais burts, pirmā skaņa, vārda pēdējais burts, pēdējā skaņa.

Darbības: nosaukt burtu, izlasīt, nosaukt skaņu, saklausīt skaņu.

Nozīmīgums: sapratne, saziņa, aizrautība.

10.3. Mācību process

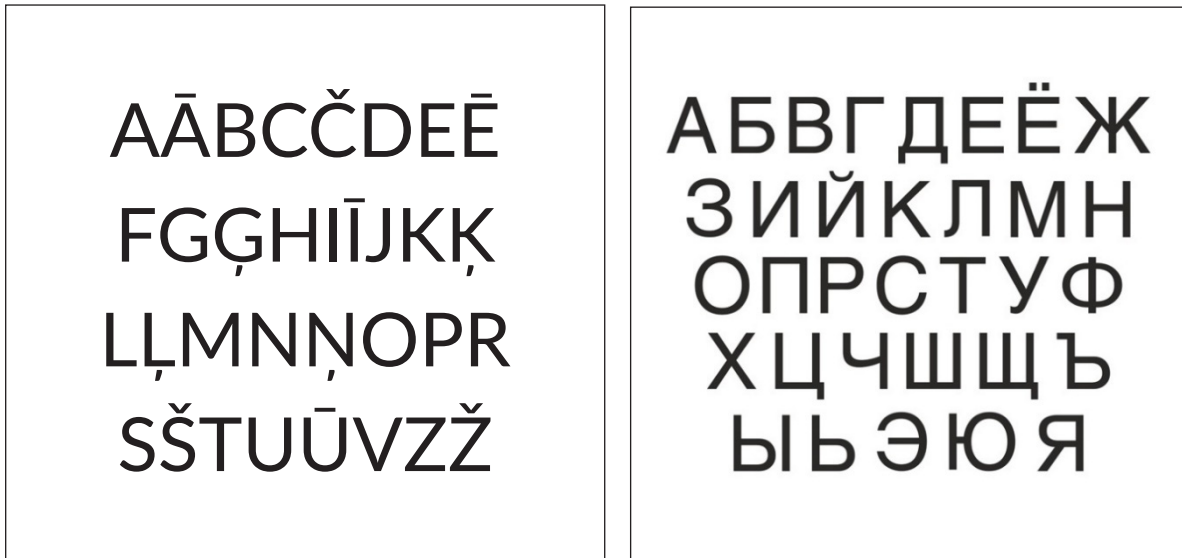
Bērna darbība	Skolotāja darbība
Pazīst sev nozīmīgus burtus. No dažādiem materiāliem veido burtu, iepazīstot tā formu un vizuālo attēlu. Nosauc izveidoto burtu. Apkārtējā vidē saskata sev zināmu burtu un nosauc to. Lasa dažus zināmus vārdus, piemēram, savu vārdu, uzrakstus, norādes.	Ieinteresē izlasīt kādu tekstu. Parāda jauno burtu un nosauc to. Aicina no dažādiem materiāliem izveidot burtu un nosaukt to. Kopā ar bērniem veido uzrakstus, sava vārda kartīti. Aicina apkārtējā vidē saskatīt zināmos burtus un vārdus, izlasīt tos.

* Pirmsskolas mācību programmas sasniedzamais rezultāts.

10.4. Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

Attēlu kartītes, latviešu un krievu alfabēts.

1. attēls. Latviešu un krievu alfabēts.

Papildu informācijas avotu piemēri

1. atbalstsizcilibai.lv. Vienaudzī mācīšanās lasītprasmes veicināšanai pirmsskolā. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/lasit-uzdevumi/pirmsskolu/>
2. maciunmacies.lv. Valodiņa. 10 piedzīvojumi valodas pasaulē. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: http://maciunmacies.valoda.lv/images/speles/spele_3/aiziet.html
3. valoda.ailab.lv. Valodas apguve iesācējiem. Latviešu valodas aģentūra [tiešsaiste]. [Skatīts 2019. g. 30. jūnijā]. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/latval/iesacejiem/>

10.5. Pirmsskolas izglītības 3. posms

IDEJAS BĒRNA DARBĪBAI

Bingo “Kuru latviešu valodas vārdu es zinu?”

Bērns individuāli vai kopā ar grupas biedru vēro attēlus un pieliek pogu pie tiem objektiem, kuru nosaukumu zina latviešu valodā. Izrunā vārdu. Nosauc dzimtajā valodā pārējos objektus. Secina, kuri vārdi vēl ir jāiemācās, un jautā grupas biedriem vai skolotājam: *Kas tas ir?* Klausās jauno vārdu un atkārto.

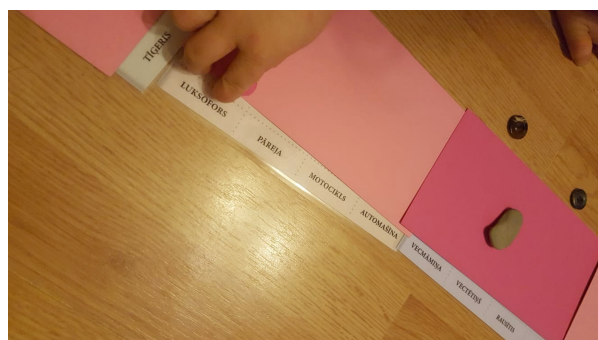
2., 3. attēls. Bērni spēlē "Bingo". (14. PII. I. Eglītes foto)

Alfabēts

Bērns vēro latviešu un krievu alfabētu (sk. 1. att.), atrod vienādos burtus. Ar skolotāja palīdzību secina, ka ir burti, kurus gan raksta, gan izrunā abās valodās vienādi, un ir burti, kurus raksta vienādi, bet tiem atbilstošās skaņas abās valodās atšķiras.

INTEGRĒTA MĀCĪBU PROCESA PIEMĒRS. VĀRDU VIRKNES

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasme
Iesaistās spēlē. Bērns ripina metamo kauliņu un pāiet uz priekšu par tik vārdiem vai attēliem, kā norāda skaitlis uz metamā kauliņa. Nosauc attēloto priekšmetu un/vai izlasa vārdu. Ja nosauc pareizi, pieliek pogu pie atbilstošās kartītes.	Sakārto vārdu un attēlu kartītes lauztā līnijā. Izstāsta spēles noteikumus. Rosina bērnu, veidojot teikumus, lietot gramatiskās konstrukcijas <i>tas ir...</i>, <i>te rakstīts...</i> Nosauc attēloto priekšmetu latviski, precizējot izrunu. <i>Variants.</i> Augstākai grūtībai pakāpei virkni saliek no vārdu kartītēm (bez attēliem). Pārrunā katra vārda nozīmi, jo var gadīties, ka, pazīstot burtus, bērns vārdu izlasa, bet nesaprot tā nozīmi.	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Koncentrēšanās, vērīgums, iepriekšējo zināšanu lietošana jaunā situācijā. <i>Pilsoniskā līdzdalība</i> Ievēro spēles noteikumus.
Izvērtē savu mācību pieredzi. <i>Es izlasīju...</i> <i>Es atradu...</i> <i>Es pazinu...</i> <i>Es zinu, kā latviski ir...</i>	Piedāvā atslēgvārdus un gramatiskās konstrukcijas refleksijai.	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Savas mācību pieredzes izvērtēšana.

4., 5. attēls. Bērni spēlē "Vārdu virknes". (14. PII. I. Eglītes foto)

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T Ņ Ē